ВІСТІ КОМБАТАНТА

2

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1969

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, В. Гузар, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklewycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Канада - Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., **Canada**

Аргентина:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, **Argentina.**

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs, England

Австралія:
Fokshan Library & Book Supply,
16 W. Prospect Street, Glenroy, W. 9, Victoria, Australia.

На N. S. W. в Австралії:
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10008, U.S.A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS"
41 Whitbread Cres.
Downsview 465, Ontario, Canada.

VETERANS' NEWS, bi-monthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U. S. A.
In Canada: Editor — 9 Skylark Ave., Toronto 9, Ont.

ВІСТІ КОМБАТАНТА
Рік 1969 Торонто-Нью-Йорк Ч. 2 (38)

ЗМІСТ

(60), Б. Зелений (61), І. Когут (62).

Богдан Стефанишин

МАРШ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»

1. Рам'я в рам'я, мов хвиль прибій,
вкраїнський вояк без вагання йде:
за славний рід, за нарід свій,
за землю, віру й все йому святе.

Лунає спів — свободи клич,
на вітрі лопотить вже стяг,
ідуть стрільці палкі, тверді,
ідуть стрільці на бій, на змаг.

Їх тисячі — добірні всі, —
мета їх — вільна Вітчина!
Іде в похід народу цвіт —
Дивізія «Галичина».

2. Палає гнів огнем в серцях,
на поле бою думка бистро мчить;
ворожа кров окропить шлях, —
хто жити хоче, мусить побідить.

У ряд ставай за рідний край,
солодша смерть ніж брязк кайдан!
Хай гине гад — московський кат —
комуна — вольности обман!

І наче грім, як хмаролім,
проб'є луна — ввесь Кремль до дна:
іде в похід на дикий схід
Дивізія «Галичина».

Гайделяґер, грудень 1943.

В. Верига

БІЛЬШЕ УВАГИ ПОДІЯМ В УКРАЇНІ

Актом соборности проголошеної на Софійському майдані в Києві 22 січня 1919 року віками розділені частини одного українського народу проголосили цілому світові, що вони один і той самий нарід і хочуть спільно ділити долю і недолю в одній українській державі. На жаль, ані серед українських політиків того часу ані серед народу як такого, зокрема під колишньою московською окупацією не було зрозуміння, що майбутнє української держави можна забезпечити тільки об'єднаною та здисциплінованою армією. Замість одної могутньої армії появились десятки, а то й сотки самозванчих отаманів, які на власну руку творили різні партизанські загони і діяли на власну руку там, де хотіли і так як хотіли. В той же сам час українські політики не дебатували над закріпленням української держави та прав українського народу, але радили над конституцією і деклярували національним меншостям права, яких вони ще й самі не мали. При такій ситуації не багато могли дати і геройські зусилля невеликої Дієвої Армії УНР та Української Галицької Армії, які в остаточному висліді не зуміли закріпити державности, а з тим самим і соборности України.

До упадку молодої української державности спричинився ще й той факт, що українська проблема на Заході попала в забуття й тому не мала піддержки серед переможців першої світової війни. Україна не мала жодних союзників, які піддержали б боротьбу українського народу необхідною допомогою так на військово-мілітарному як і на міжнародно-дипломатичних фронтах. Інтервенція західних аліянтів на Сході Европи мала на меті відбудувати "єдіную неділімую Рассею" і для української проблеми там місця бути не могло. З другого боку Франція намагалась відбудувати "велику" Польщу на східних кордонах Німеччини і все це мало статись коштом українського народу. У висліді цього "добрі" сусіди розчетвертували українські землі і знищили українську самостійність і державу. Але ідеї кинуті Четвертим універсалом та Актом соборности не вдалось знищити. Нові червоні володарі Кремля не могли вже повернути колеса історії і заперечувати існування українського народу та нехтувати повністю його волею й тому мусіли погодитись на існування, якщо вже не дійсної, то бодай фіктивної української, т. зв. "совєтської" держави, яку пізніше включено в нову московську імперію п. н. Совєтський Союз. Для зовнішнього світу Україна дістала всі ознаки незалежної держави включно із власною зовсім непоганою конституцією. Деяка частина навіть і свідомих українців-патріотів повірила, що Совєтська Україна — це Радянська Україна,

держава українського народу із соціялістичним ладом. Вони повірили і облудним кличам Леніна, що СССР це країна дружби всіх народів, країна рівноправности, де раз на все ліквідовано національне поневолення. Повірвши у можливість співпраці України із Московією на базі комуністичної ідеології, вони намагались розбудувати українську комуністичну державу.

Але московські володарі скоро показали, що вони не зреклись царської ідеї "єдиної неділімої" і, залишившись вірними переємниками старого імперіялізму, запрягли комунізм у розбудову московськаї імперії, в якій не було місця для української комуністичної держави. Правовірні комуністи, які вважали себе синами українського народу і бажали працювати для його добра. кінчали своє життя серед найбільш рафінованих тортур у московських тюрмах ҐПУ-НКВД. Регабілітації деяких із них в останніх роках — це регабілітація мертвих, які уже нікому не можуть пошкодити, але їхні ідеї залишаються дальше під ключем московської цензури, помимо того, що ці ідеї ні в чому не грішать супроти комунізму, а тільки можуть шкідливо відбитися на московській імперії.

Від часу встановлення совєтсько-московського режиму в Україні добігає пів століття. За цей час Москва намагалась різними засобами знищити і вбити самостійницького духа українського народу, звертаючи увагу народу на "соціялістичні здобутки України" в промисловости, у шкільництві, ба навіть і в закріпленні соборности українських земель. Та український нарід пам'ятає, що розбудова промисловости в Україні коштує його декілька міліонів синів і дочок погибших із голоду. Український нарід бачить, що розбудова на промисловість України не працює для його добра, але стала одним із засобів жорстокої експлуатації багацтва України на його власну шкоду, перетворення її у найбільш можливу колоніяльну залежність від Москви.

Розбудова шкільництва в Україні мала і має на меті русифікувати українську молодь та зробити із українських дітей новітніх яничарів, які в ім'я Леніна і спотвореного Маркса готові були б, як казав Шевченко, "останню латану свитину із матері України здерти". За час існування совєтської влади та русифікаційної політики московський нарід, згідно із совєтською статистикою зріс чисельно в двоє тоді як український нарід у цілому СССР зазнав поважних втрат. Із 37-ми міліонів українців у двадцятих роках зріс заледво на три міліони під кінець 60-тих років, а відношення українців до неукраїнського населення в Україні спадає із кожним роком. Москва вперто переводить у життя свій плян ґеноциду, щоб довести Україну до стану Казахстану, де автохтони-казахи становлять меншість населення.

Траґічний стан українського народу після 50-ти років совєтської влади не можна закрити ані перед чужинцями ані перед самим таки українським народом. Колоніяльна московська адміністрація захопила в Україні всі ключеві пости в урядах, школах, в наукових інституціях, одним словом — всюди. Україн-

ська мова як урядова у "суверенній республіці" залишилась тільки пустою фразою в т. зв. конституції, бо на ділі вона усунена із адміністрації, усувається зі шкіл, ба навіть із домашньо-родинного вжитку. Українські науковці мусять шукати праці поза межами України, бо всі важливіші пости в їхній батьківщині уже зайняли, або призначені для москалів, евро-азійських юберміншів.

Але московсько-большевицька система перерахувалася у своїх методах, забувши про те, що школи, хоча і як індоктриновані, учать молодь не тільки читати та заучувати пропагандивні фрази, але вчать також і думати самостійно, а з тим самим спостерігати явища, що її окружають, аналізувати їх і вкінці шукати відповідей на ряд питань, що їх не може дати ані індоктринована школа ані московська комуністична партія. В українській молоді пробуджується почуття національної кривди і свідомости, що її гарна і багата Батьківщина разом із українським народом перетворюється у раба чужої імперії, що їй на ім'я СССР. Імперії, яка перед цілим світом голосить рівність і братерство, яка готова визволяти навіть тих, які собі такого визволення не бажають, але в себе дома практикує жорстоку тиранію, проводить насильну русифікацію та застосовує національне гноблення та економічний визиск не-московських народів.

Молодь навчена думати в советських школах, навчена аналізувати події та спостерігати дійсність, бачить що між крилатими фразами советської конституції, ба навіть ленінським вченням (що правда призначеного для тактичного маневру), а советськими буднями лежить велика пропасть. У висліді цього вона дійшла до переконання, що Україна не є ані "суверенною" ані "державою", як це в неї вмовляє московська адміністрація в Києві. І ця молодь, беручи під увагу політичні можливості, починає бунтуватись проти безправства, яке діється в Україні, проти потоптання ґарантованих советською конституцією прав для України. Вона, молодь, вимагає, щоб конституція не була тільки свистком паперу для закордонної пропаганди, але щоб вона стала основним законом СССР, України та інших республік, а якщо ні — то конституція ґарантує Україні як ікожній іншій республиці право вільного виходу із СССР.

Це нове у Советському Союзі, а зокрема в Україні явище, це вже не є "український буржуазний націоналізм імпортований з-за кордону", це вже домашній продукт, вислід советського виховання з одного боку та безпринципової політики володарів Кремля із другого. Московська імперіялістична політика зі своєю комуністичною ідеологією зродила в Україні, якщо вже не націоналізм нового типу, то націонал-комунізм, який зводить із керівниками советської імперії боротьбу за права українського народу, за рівноправність України в СССР та за повноправність і всесторонній розвиток української культури, мови, мистецтва тощо.

Аналізуючи це нове явище серед української сучасної молоді доводиться ствердити, що вона в принципі бореться за ті самі права, за які боролись і вмирали кращі сини українського народу в рядах Армії УНР, Української Галиць-

кої Армії, І-ої Дивізії УНА та УПА. В основі цієї боротьби лежать не гасла Миколи Міхновського та Актів із 22 січня 1918 і 1919 років, але послідовна інтерпретація параграфів советської конституції впарі із інтерпретацією кличів Леніна, що стають бумерангами і починають бити по системі, яку він сам створив. Про цю боротьбу довідався уже цілий світ, бо про неї заговорила світова преса завдяки науковим працям самих же таки комуністів-українців, абсольвентів високих советських шкіл, де індоктринування є головним завданням програми. Виходить, що за останніх 50 років Москві не вдалося вбити духа українського народу, вбити бажання бути вільним і незалежним від чужих і ворожих йому центрів. Молода Україна бореться за своє визволення від московського централізму і поневолення.

І ця нова боротьба молодої України ставить перед нас у повній своїй шиирні питання, як до цеї боротьби молодих і переконаних комуністів маємо поставитись ми, покоління націоналістичних переконань та взагалі українська спільнота поза межами України. Невжеж ми знову станемо закостенілими невільниками наших ідеологічних і партійних догм і скажемо, що ми стоятимем осторонь від цеї боротьби так довго аж поки в Україні не скажуть, що вони боряться за здійснення Актів із 22-гих січнів? Невжеж ми, парафразуючи горезвісну фразу українського "державного" мужа знову заявимо, що "якщо Україна не має бути націоналістична, то краще хай не буде ніякої"? Заки ми дамо відповідь на це питання, ми мусимо собі усвідомити, що боротьба, яка іде в Україні, це боротьба за послаблення якщо вже не усунення московської влади в Україні. А всяка боротьба, яка має на меті послабити нашого ворога, повинна знайти нашу всесторонню піддержку.

З другого боку, я не думаю, що ми — колишні вояки українських армій можемо під впливом нового вітру з України зректися своїх ідеалів, за які ми проливали кров, а чимало наших друзів згинули на фронтах у затяжній боротьбі із московсько-большевицьким наїзником. Для нас і надальше зістається незмінним клич і дороговказ, що "Україна має бути одна, нероздільна, самостійна і суверенна держава від Сяну по Кавказ". Але Визвольні Змагання 1917-1920 років, а ще більше причини упадку нашої державности навчили нас дуже багато. Ми навчились одної незаперечної істини, що в часі затяжної боротьби нашого народу за своє бути або не бути — нас не сміють ділити жодні "ізми", бо тут ходить про добро нас усіх. Ми не можемо і не сміємо ставити передумови, що якщо нема такої України як ми хочемо — то краще хай не буде ніякої. Завдяки такій політиці в минулому, ми сьогодні маємо тільки фікцію української державности, якої ніхто не визнає і визнати не може, бо вона не має найменших ознак навіть автономної політичної одиниці, а не то суверенности. І тому теперішня боротьба в Україні, незалежно під яким гаслом чи прапором вона проводиться, якщо вона в остаточному висліді мала б ослабити нашого ворога число один і принести зміни у політичній структурі України, а з тим самим

змінити політичне становище України на краще — тоді нам треба таку боротьбу піддержати в міру наших політичних і матеріяльних можливостей.

Українську державу відбудовуватиме український нарід той, який живе в Україні, мучиться і бореться за своє існування. Суспільний і політичний устрій у тій державі — будуть вирішувати вони, а не ми — еміґранти і тому ми тут не можемо ставити жодних передумов. Ми допоможім українському народові, пропаґуючи його боротьбу та здобуваючи їй якнайбільший розголос і причильну поставу публичної опінії країн нашого поселення, але остаточний вибір політичної системи та суспільного ладу залишім за українським народом. Не забуваймо, що всякі "ізми" і партії мають служити народові, а не нарід партіям та доґмам різних "ізмів". Так само слід підкреслити, що заяви та декларації не все відповідають дійсності. Ленін ніколи не твердив, що він хоче рятувати конаючу московську імперію, а однак він її врятував так, що сьогодні навіть ті, що вважали, що він її руйнує, вдячні йому за його діло. Невжеж ми мусимо все деклярувати наперед, навіть тоді коли ці деклярації можуть принести справі більше шкоди чим користи, чи забезпечувати права іншим тоді, як ми самі ще тих прав немаємо?

Нечувані технологічні досягнення останніх років внесли величезні зміни в людське життя, які у свою чергу вимагають переоцінки деяких вартостей. Можливо що традиційні методи визвольної боротьби уже не відповідають вимогам сучасности й тому будьмо обережними, щоб ми ще раз не прогайнували нагоди і можливости послабити силу московсько-совєтської імперії, без чого визволення України немислиме. Ми не сміємо прогайнувати можливостей скріпити визвольний рух в Україні в боротьбі за здійснення тих же самих ідеалів, самостійности і соборности, яких золотий ювілей ми відзначили.

П. Шандрук
Ген. шт. ген.-полк.

МІЛІТАРНІ АСПЕКТИ В ТВОРАХ ШЕВЧЕНКА

Мабуть жоден із Шевченкознавців не наважився б шукати в творах Шевченка первнів мілітаризму. Але патріотизм великого нашого Пророка, його прагнення збудити приспаний і поневолений наш нарід, знайшли свій мистецький вияв у змалюванні традицій славного минулого України, рясно пролитої крови предків в обороні батьківщини, в боротьбі за волю. Очевидна річ немає в його творах прославлювання мілітаризму, що означає, що в інтенціях Шевченка не було скеровувати потенцію нації на опанування чужого, що в істоті є завжди тісно пов'язане з поняттям мілітаризму, а радше боротьба за свої власні права на своїй власній землі. Отож, саме на прикладі Шевченкової творчости можемо бачити різницю між мілітаризмом та так яскраво і гаряче ним оспіваною конечністю посідання мілітарної сили для забезпечення існування "своєї хати", в якій єдино може бути "своя воля".

Ми не можемо коментувати всіх творів Шевченка, щоб довести нашу тезу, але навіть частинне наведення висловлених ідей в його, чи навіть ліричних або елегоричних поезіях дасть нам доволі чіткий образ з його поглядів. І хоч через всі його поезії червоною стяжкою проглядає оспівування славного мілітарного минулого нашого народу, яке переплітується із глибоким смутком, що та слава належить до минулого, то одне і друге треба трактувати, річ ясна, як прагнення воскресити в народі ідею державности, збудити "приспані душі" своїх земляків та змусити їх знайти в його визвольній пісні національно-державний ідеал: в піснях про славні чини гетьманів, отаманів, запорожців-козаків та невільників-хлопів. Поет виявляє любов до України не тільки тих, що гинули за неї, але і свою власну, кажучи "я так її люблю, мою Україну убогу, що прокляну святого Бога, за неї душу погублю", або "нема на світі України, немає другого Дніпра", і в той же час звертається до всіх інших із закликом "брати мої, Україну любіть, любіть її во время люте й за неї Господа моліть".

В таких своїх творах, як "Розрита Могила", "Великий Льох", "Гайдамаки", "Сон", "Суботів", "Невільник", "Заповіт" та ін. Шевченко цілком виразно проводить ідею повної державної незалежности України і в них він ґльорифікує минулі чини вождів та народних мас, що поповнили ряди борців за визволення. Ця ґльорифікація мала викликати в народі у слушний час прагнення до наслідування і до відновлення боротьби, щоб Україна могла засісти у колі вольних народів. Він розуміє, що психічне наставлення і духова готовість народу боротись за своє визволення залежить у великій мірі від нього — поета-пробудителя національної свідомости, а політична чи мілітарна реалізація належить до інших, покликаних до того людей. Проблему визволення України

Шевченко подає у властивій на ті часи формі, у формі ґльорифікації ідеї козацтва, так би мовити у формі анонімового козака-провідника, козака- борця за справедливий лад. Козак в творах Шевченка — то свідомий борець за державну волю України, то найдорожчий для Пророка симвхол безоглядної готовости вмерти за Україну. Герой поеми "Гайдамаки" мріє для себе про козацьку долю і, хоч сам неборак є звичайним селянином, він бачить визволення України в уособленні керівника збройною силою народу — "Дай то Боже милий в степах України блисне булава". Аналізуючи твори Шевченка, знаходимо пророчу візію поета в призначення української нації, причому історіософічне оправдання неминучости "непримиреного нищення ворога", "ворожу кров пролить" та "вражою, злою кров'ю — волю окропіте", а з тим самим падатимуть і власні жертви. Шевченко свідомий того, що зробила неволя і він вважає, що в нас уже і кров сукровата, яку треба вицідити і налляти "живої крови, козацької тії крови, чистої святої", про що він говорить у поемі "Чигирин", але чи не найбільш яскраво виступає тут необхідність боротьби за волю, а з тим самим необхідність "козацької сили", себто збройної сили, де Шевченко запитує: "За що ж боролись ми з ляхами? за що ми різались з ордами? за що скородили списами московські ребра?" В "Розритій Могилі" Шевченко бачить в розкопуванні могил, хочби й з науковою ціллю, зневагу великого мілітарного минулого України, бо могили в Україні є джерелом мітів боротьби народу за державну волю, себто джерелом пробудження свідомости приспаних мас.

На окрему і особливу увагу для справи збройного поготівля нації та мілітарного виховання її заслуговує підкреслювання Шевченком ролі, значіння та завдань Запорожської Січі в минулому. Він скрізь підкреслює, що Запоріжжя було основною силою України, яке стояло на сторожі прав України і було горнилом української свідомости. На Запоріжжя йшли не лише ті, що втікали від "сваволі пана", але йшли також і люди статечні та освічені молодці, бо там гартовано духа героїчної нації, гартовано і характери вояків-запорожців. Там, читаємо в "Сліпому", була школа військовости для патріотичної української молоді, яка вміла жертвувати своє особисте щастя (як Степан) в ім'я спільного, національного добра, якщо на те заходила потреба.

В Шевченка ідея військового провідництва є тісно пов'язана з ідеєю визволення України. Без проводу, який знає національно-політичні завдання та вміє бачити шляхи до осягнення цілі, нема ані визволення, ані державного існування нації. Шевченко вірить, що мимо приспання духових сил нації в неволі, зродиться провідник, що попровадить її "на велике рушення". В "Посланні" Шевченко висловлює надію, що провідник, вождь нації, вийде з кругів української інтелігенції, яка одначе повинна знайти себе, переродитися і замість "великих слів" та "здирання шкіри з батів незрячих, гречкосіїв" повинна наблизитись до народу, з якого вона вийшла, і пригорнути "меншого брата". Шевченко "славою" наділює кожну з наших історичних постатей, що є знані як провідники, як вожді у боротьбі народу за волю. Він цілковито виправдує, ба навіть прославляє постать Гонти, який доконав страшного злочину на своїх власних неповинних у нічому малолітних синах. В "Гайдамаках" поет славить гайдамаків, що поза запорожцями є "славними дітьми України". В своєму Пос-

ланні "І мертвим, і живим і ненародженим" він вирізнює та славить, дідів, себто власне тих запорожців і гайдамаків, а "батьків", себто найближчі до нього в часі покоління, називає "лукавими", тому що вони не продовжували вже боротьби за свою волю. Очевидно, про тих власне батьків з гірким болем душі і серця він каже: "землякам моїм... як їх бачу... ридаю, як згадаю діла незабутні... оживе слава, добра слава України і світ ясний невечірний новий засіяє". Шевченко ідеалізує державний провід у визвольних замаганнях нації в минулому і ставить його як приклад, як заповіт до відновлення. І якраз тому він змальовує Підкову, Хмельницького, Дорошенка, Гамалію — ясновельможний блисне булавою, море (очевидно синонім збройної сили) закипить», «оживуть гетьмани в золотім жупані», «а тимчасом пишними рядами виступають отамани». Нераз ті самі пишні окреслення знаходимо в анонімних окресленнях державного проводу. Але пророк, прославляючи гетьманів, не вагається осудити навіть Хмельницького, який випровадив Україну на успішний шлях боротьби. В «Розритій Могилі» Шевченко критикує Хмельницького за його Переяславську угоду з Москвою, звертаючись до нього словами докору: «Ой Богдане, Богданочку, нерозумний сину, на щось продав Москалеві матір-Україну? ...отак то Богдане, занапастив єси убогу сироту Україну». В тім випадку говорить безпосередньо серце поета, який не вглиблювався в аналізу тогочасного політичного і мілітарного положення України.

Де Шевченко бачить ворогів України? Він говорить про всіх "ненажерливих сусідів", що «розпинали і розпинають Україну», то всеж — і цілком реалістично — за найбільшого ворога бачить Москву. В Москві він бачить ворога всіх свободолюбних народів, зокрема народів Кавказу, про що говорить в поемі «Кавказ». Він кличе ті народи спільно боротися за волю. І тут знов бачимо, що Шевченко не зважає на особисту небезпеку, яка завжди грозила йому під московським окупаційним режимом — він уже зазнав був переслідувань від того режиму. Але любов до Батьківщини і сила правди були твердинею в його серці. Шевченко закликав до завзятої боротьби проти Москви, підкреслюючи, що вона гірша за Польщу, як ось у поемі "Іржавець": "Кобзарі нам розказали про войни і чвари, про тяжкеє лихоліття, про лютії кари, що ляхи нам завдавали, як нас розпинали". Описуючи події, які заіснували в Україні після нещасного бою під Полтавою, Шевченко каже: "Щож діялось по шведчині! То й вони злякались, оніміли б з переляку, п'яні неборахи! Отак її воєводи, Петрові собаки, рвали, гризли..."

Майже в кожнім своїм творі Шевченко підносить думку про волю, пов'язуючи її із славними українськими мілітарними подіями минувшини і підкреслюючи значіння мілітарної сили, як єдиного забезпечення державного устрою. Все кличе не забувати про збройне рамено нації. Негативне насвітлення деяких людей і подій у творах Шевченка, мають своє виразне позитивне значіння, бо остерігають перед злим і невідповідним поступованняб. Шевчекно є для нас не тільки поетом, але і пророком і учителем, якого ми повинні наслідувати. І через те ми, намагаючись збагнути його творчість і його пророчі правди, зокрема ті міцні правди про необхідність мілітарного поготівля нації. І на кінець

залишається питання: чи застоуували ми в останній нашій визвольній війні його вчення про потребу мілітарної сили? На жаль, ні! А обставини, на які ми чекали два і пів століття, були для нас виїмково сприятливі, а тепер не відомо, чи в скорім часі подібна нагода позбутись ворожого ярма ще повториться. Роки 1917-1921 є ще одним доказом, що ми не зуміли засвоїти і на ділі застосувати Шевченкові ідеї з метою визволення України.

П. Самутін

ВОЄННА СТРАТЕГІЯ

Застосування в майбутній світовій ракетно-ядровій війні якісно нових засобів боротьби закономірно приведе до засадничих змін у воєнно стратегічних цілях і викличе корінні зміни способів ведення війни. В минулих війнах головними воєнно-стратегічними цілями воюючих сторін було знищення або послаблення збройних сил ворога і в консеквенції захоплення і утримання життєво важливих просторів або адміністративно-політичних центрів. Осягнення подібних цілей забезпечувало як звичайно і здійснення політичних цілей, що спричинили війну.

В цих умовинах противники, в залежності від своїх політичних і воєнно-політичних цілей, а також можливостей збройних сил, застосовували офензивний або оборонний спосіб ведення війни, або примінювали той і другий. Основні події проходили на театрах воєнних дій в умовинах безпосереднього стику сторін, бо далекосяжних стратегічних засобів не було. Поява у другій світовій війні повітряної фльоти далекої дії, як рівнож такої зброї, як Ф-1 і Ф-2, давала змогу бити не тільки по збройних силах ворога, але і на далеке запілля, але тут треба підкреслити, що рішального значення ті дії не мали на хід і кінець війни.

Воєнно-стратегічні цілі, в засаді, здобуто внаслідок знищення збройних сил ворога на театрах воєнних дій і внаслідок завоювання життєво важливими районами та адміністративно-політичними центрами ворога.

Які ж тоді характерні риси набирає майбутня війна з точки зору її воєнно-стратегічних цілей і способів її ведення?

Советські воєнні теоретики задивляються на це так:

Цитую: “Вохидячи з розглянутих вище політичних і воєнних цілей двох таборів, можна передбачити, що воюючі сторони вживуть найрішучіших засобів ведення війни при помочі передусім масового використання ядрової сили, з тим, щоб осягнути знищення або капітуляцію ворога в можливо короткому часі. Постає питання: в чому ж буде полягати в цих умовах головна воєнно-стратегічна ціль війни? В знищенні збройних сил ворога, як це було в минулому, чи в знищенні і зруйнуванні об'єктів запілля країни і його дезорганізації?”

На ці питання теорія совєтської воєнної стратегії дає таку відповідь: "Обидві ці цілі будуть осягатись одночасно. Знищення збройних сил ворога, руйнування запілля і дезорганізація його — будуть ЄДИНИМ НЕПОДІЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ ВІЙНИ (підкреслення наші — П. С.) Підставу для такого рішення дають дві головні причини: перше, необхідність знищити агресора в найкоротший час, задля чого треба буде одночасно позбавити його воєнних, політичних і економічних можливостей ведення війни, а далі, реальна наша можливість осягнути ці цілі одночасно засобами збройної боротьби, що їх ми маємо".

Об'єкти передбаченого Совєтами ворога, що складають його воєнну силу та економічний і морально-політичний потенціял, розміщені на великих просторах, у далекій глибині, на іншому континенті. Щоб їх знищити і зруйнувати треба стратегічних засобів далекосяжних і відповідних способів боротьби. Водночас воєнні дії, що їх треба буде вести не так глибоко, де скупчуються групи суходільних військ ворога, займуть у майбутній війні далеко менше місця. Ті дії будуть вестись рівнобіжно зі стратегічними діями і діями суходільних (наземних) військ, шо знаходяться в безпосередньому стику з ворогом.

Все це показує, що співвідношення ролі і значення збройної боротьби, веденої військами в безпосередній лучбі з ворогом в зоні бойових дій, що охоплює одночасно нищильну зброю тактичного, оперативного і стратегічного призначення, — і збройної боротьби, що ведеться поза межами такої зони лише стратегічними засобами, різко змінилось в користь щораз більшої ролі війни стратегічними засобами.

У майбутній світовій війні для осягнення політичних і воєнних цілей рішальне значення будуть мати масові концентровані ракетно-ядрові удари. Застосування їх буде підставовим і рішальним способом ведення війни.

По новому буде проходити і збройна боротьба на суходільних театрах воєнних дій. Знищення скупчень суходільних військ ворога, знищення його ракет, повітряної фльоти і нуклеарної зброї — буде осягатись головним чином ракетно-ядровими ударами. Це приведе в консеквенції до появи багатьох зон загального знищення, руїни і радіоактивного закаження. Відкриються великі можливості для ведення широких маневрових офензивних дій рухливими механізованими військами. Позиційна боротьба, треба думати, відійде в минуле. На зміну прийдуть короткі маневрові бойові дії, виконувані одночасно або послідовно в окремих районах, на різній глибині, воєнних дій.

Якщо в минулій війні підставовою проблемою в наступі був методичний прорив глибоко розбудованих і сильно укріплених полос оборони, то застосування ядрової зброї перекреслює цю проблему.

Поважні зміни прийдуть і в способі ведення війни на морських просторах. Уже в часі другої світової війни велику ролю відіграло летунство. В сучасних умовах стосування ракетно-ядрової зброї і на морських просторах будуть вирішуватись цією зброєю у лучбі з підводними ракетними човнами і мор-

ською ракетоносною повітряною фльотою. Великі надводні кораблі вже не відограватимуть великої ролі і можуть взагалі зійти зі сцени дій.

Треба рахуватися з тим, що в сучасних умовинах засоби і способи ядрового удару або нападу, безперечно, мають перевагу над засобами і способами захисту проти них, тому загроза заскочення такого ядрового удару-нападу ворога — залишається постійно актуальною.

Далі цитую: "Можливість неочікуваного заскочення і нападу аґресора з масовим застосуванням ядрової зброї ставить вимогу постійної бойової готовости збройних сил. В теперішній час поставлення війська в бойову готовість повинно мірятись не днями, а в багатьох випадках навіть не годинами. Для багатьох відділів і з'єднань мова йде сьогодні про хвилини. В першу чергу це стосується ракетних військ — як головного засобу нанесення масових ядрових ударів по аґресорові, а також до військ протилетунської оборони. В постійній бойовій готовості повинні знаходитися війська прикордонних воєнних округ..."

Нам відомо, що сьогодні справа бойової готовости ракетних з'єднань стратегічного призначення пішла так далеко, що ті з'єднання безперервно перебувають в повітряних просторах з атомовими ракетами на своїх самольотах далекої дії. Це відноситься однаково до ЗСА і СССР. Війська НАТО і так званого "Варшавського пакту" перебувають в постійній бойовій готовості і на повних воєнних станах. Ще в більшій бойовій готовості перебувають викидні ракет з ядровими зарядами.

Розвідчі "сателіти" кружляють в космічних просторах та безперебійно працюють радарні споруди. Все це коштує так званим "мілітарним потугам" казкові суми.

(Далі буде)

РОЗШУКИ

Хто знав би що про місце перебування чи долю МИХАЙЛА СКРЕМЕТИ, МИРОСЛАВА МИХАЙЛА ПРИЙМАКА та ПЕТРА ЗЄМБУ, проситься повідомити про це на нижче подану адресу. Михайло Скремета це кол. вояк 1-ої УД УНА, який за останніми відомостями вступив був до французького чужинецького леґіону і в 1948 році перебував в Індокитаю.

Мирослав Михайло Приймак після війни перебував в Англії. Хто б щось знав бодай про одного з них, просимо повідомити про це на адресу:

Mrs. Julia Skremeta
R. F. D. No. 4
Colchester, Conn. 06415 U.S.A.

О. Станімір
сотник УГА

ВЕЛИКДЕНЬ НА ФРОНТІ 1919 Р.

(Уривок із книжки «Моя участь у Визвольних Змаганнях 1917-1920 pp.»)

Була весна в повному розквіті, соняшна весна з зеленню і квітами та оксамітним цвітом на деревах. Мій І-ий Курінь 8-ої Самбірської бриґади, зарившись глибоко в землю, держав попзиції між Городком і Судовою Вишнею, від Угерець Незабитківських аж до села Добряни включно. Погода була гарна, болото в стрілецьких окопах висохло, стало приютно. Рідка крісова й артилерійська перестрілка та гудіння артилерії десь далекон а право під Львовом вказувало на те, що навіть у таке велике свжто ворог не залишав нас у спокою. Вже на кілька днів перед Великоднем кружляли поголоски, що поляки приготовляються на наш Великдень до наступу і пролому нашого фронту. Тому бриґадна команда видала відповідні прикази, а в слід за тим і я в своєму курені зарядив гостре поготівля.

На сам Великдень, як тільки почало світати, я подався з ординансом до окопів, провірити фронт та ложити сотням святочні побажання. Було погідно, тут і там пахкали крісові стріли, артилерія мовчала. Першою з черги була 5-та сотня чет. Володимира Каравана, що держала обсаду горбів напроти села Годвишні. Наближаючись до сотні нас збентежив якийсь підозрілий рух в окопах. Ми припали до землі уважно наслухуючи, чи випадково ворог не зайняв наших позицію? По кількох хвилинах ми почули притишений оклик: «Пане вістун, дивіться, там знову хтось до нас підсувається, мабуть ідуть хлопці з паскою». Тепер вже не було жадного сумніву, що це наші стрільці і ми скорим кроком подались вперед. Мене зараз пізнали. Вискочив з рова чет. Кліш і одним духом радісно зголосив: «Пане сотнику і в нас Христос Воскрес, у нас свячена паска, у нас Великдень!» За хвилину з'явився комендант сотні четар Караван і ми дружньо стиснули собі руки, похристосувались та склали собі взаємно і всім стрільцям сотні великодні побажання. Після того ми пішли вздовж сотенного фронту. Всюди вітали нас радісним «Христос Воскрес!» Кожний стрілець хотів щось сказати, чимсь від душі з нами поділитися. Настрій був якось дивно піднесений, святочний. Я не пізнав своїх стрільців і спитав про причину цього настрою. Комендант сотні, вказуючи на стрілецькі окопи, сказав: «Дивіться, Пане сотнику, у нас паска, сир, яйця і свячене — у нас справжній Великдень». Всі ці великодні ласощі доставило нам осе це нещасне, напів спалене й розбите село, Годвишня, що перед нами, між двома фронтами, польським і нашим».

В міжчасі зголошені хлопці зближалися до наших окопів, а через кілька хвилин привели до нас трьох сільських хлопців-школярів у білих по-

лотняних свитах, з клунками в руках і на плечах. Хлопці підійшли несміло, поздіймали нові солом'яні капелюхи і хором зголосили: «Христос Воскрес! Татуньо і мамуня посилають вам свячене, абисьте боронили нашого села!» Цих кілька щирих і невинних хлоп'ячих слів зворушили нас глибоко. Мене щось здавило в горлі і сльози підійшли до очей. Ми мовчали, мовчали й хлопці, не знаючи, що зробити зі своїми капелюшками. Нараз із сторони ворога впала сальва, кільканадцять крісових куль пролетіло зі свистом понад наші голови. Ми позіскакували до окопів і потягнули за собою хлопців. Тут щойно ми їм подякували і щедро обдарували, а один зі стрільців дав їм стрілецьку шапку. Показалося, що це був найцінніший дарунок. Хлопці таки зараз почали її оглядати і по черзі пприміряввати до своїх голов. Стрільці тішилися, приговорювали всячину. Було весело в наших окопах. Стрілянина втихла зовсім і чимскоріш відправили хлопців додому, вказуючи кудою мають йти, щоби не попасти під ворожий обстріл.

Сходило сонце й на душі стало якось так легко, так добре. Я попрощався і пішов дальше вздовж фронту до 6-ої і 7-ої сотень. І тут було весело і гамірно, але не було того душевного підйому, бо не було нашого рідного сільського свяченого. Сотні стояли в чистому полі, далеко від села і мусіли вдоволятись військовим свяченим пайком. Через цілий день на нашому відтинку був спокій, не було вбитих ані ранених — на землі був мир. Так пройшов Великдень у мойому курені 19 квітня 1919 р. на польському фронті.

Осип Станімір, Сотник УГА.

Василь Прохода

КОРОСТЕНЬ-БЕРДИЧІВ-ЖИТОМИР

(Сірі або Сірожупанники)

З від'їздом до Рівного полку "Народного Визволення"* разом з большевицькою "мировою делегацією", не було вже на ст. Коростень Подільський звичайного галасу та безцільного верштання різноманітно одягнених вояків. Але полковника Пузицького це не тішило. В початку лютого 1919 р. большевики збільшили свої сили проти Овруча і, поширюючи лінію фронту вправо і вліво від залізниці, зайняли сусідні села. Вони мали намір оточити Овруч. У нас бракувало сил протидіяти цьому охопленню.

Про зміну положення на гірше Пузицький доповів генералові Агапієву, а також про самочинний від'їзд до Рівного "народовизволенців". На це Агапієв відповів, що становище на фронтах взагалі дуже погіршало. По останніх відомостях Осадний корпус Січових Стрільців залишив Київ, який зайняли частини 8-ої Советської армії. Січові Стрільці очевидно прибудуть з Київського напрямку на ст. Коростень і переберуть оборону Коростенського залізничного вузла. На західній частині фронту виявили більшу активність поляки в районі Володимира-Волинського і на Стоході та загрожують зайняти Луцьк. Наші сили проти поляків слабі. Правдоподібно туди буде переведена Сіра дивізія.

6 лютого, як звичайно, Пузицький виїхав на передову позицію до Овруча, але до нього не доїхав і телефонував мені вже з Ігнатполя. Овруч довелось залишити, зате позиції на лінії Ігнатполя треба буде боронити за всяку ціну, зайнявши нашими відділами села по обидві сторони залізниці і зробити опірним пунктом для гарматної бригади село Васьковичі. Запорізькій кінній сотні доведеться активно вести розвідку вправо й вліво від залізниці, щоб туди непомітно не дістався відділ большевицької кінноти.

На цій лінії фронту ніби установилась часова рівновага. Большевики, діставши належну відсіч, припинили свій настирливий наступ...

10 лютого 1919 прибули до Коростеня ешелони корпусу Січових Стрільців і далі ближче до фронту в Коростень Подільський жодний не з'явився. Десь перед обідом 11 лютого зі штабу корпусу Січових Стрільців було передано по телефону, щоб "тимчасово командуючий" Коростенською групою з'явився до штабу на ст. Коростень Житомирський. Коли я доповів полковникові про це розпорядження, він страшенно обурився:

"Знову якийсь отаман з'явився на мою голову. Ох, ця отаманія з усіма отаманами й отаманчиками! Будьте ви всі прокляті! Замість того, щоб самому

з'явитись на передову позицію і на місці орієнтуватись в обставинах, він відриває мене від безпосереднього керування обороною".

"Їдемо! Подивимось, що то за птах. Якщо він надумається командувати нами, я ні одного дня не залишусь тут далі".

Коли ми приїхали до Коростеня Житомирського, то побачили проти двірця три пасажирські вагони.

"Дивіться, оце штаб! Навіть вартовий стоїть біля нього".

Ми пішли просто до одного вагону, не звернувши уваги на спротив вартового. У вагоні все було уладжено як в "ставці" головнокомандуючого. Здивований нашим з'явленням вартовий по штабу сотник на запитання, де начальство, відповів:

— Команданта Осадного корпусу отамана Коновальця немає, а полковник Сушко з начальником штабу обідають. Прошу почекати!

Чекати довелось пів години. Нарешті появився полк. Сушко в супроводі якогось старшини. Він назвав себе і відразу наказуючим тоном почав:

— Від нині оборону Коростенського вузла залізниць перебирає Осадний корпус Січових Стрільців. Всі частини, які тут знаходяться, мають підлягати наказам команданта корпусу, евентуально мені, як його заступникові. Прошу зробити докладний звіт про ситуацію на фронті!

Але Пузицький з обуренням зупинив його:

"Прошу вас, пане Сушко, почекати ще з наказами. Покищо я тут командуючий групою військ і підлягаю наказам отамана Оскілка. Про те, щоб комусь іншому підлягати, я мав би дістати наказ від пана Головного Отамана, а не від вас. Ви не можете мені наказувати. Якщо вам доручено перебрати оборону Коростеня, то прошу перебрати її так, як я перебрав з полками сірожупанників під ворожим гарматним вогнем, коли всі розбігались. Сил у вас в три рази більше, ніж мають сірі полки. Тим часом на фронті на лінії Ігнатполя спокій. Я маю розпорядження з вашим прибуттям від'їхати з Сірожупанниками на польський фронт. Прошу протягом шести годин надіслати зміну сірим полкам".

Вся самовпевненість молодого старшини зразу зникла.

"Пане полковнику! Почекайте хоч пару днів. Дайте мені зорієнтуватись в обставинах".

"Ви стоїте тут вже добу і не потурбувались особисто прибути на передову позицію, щоб мати уяву про те, чим хочете керувати з свого "вагонсалону. Пересуньте ваші ешелони ближче до фронту на Коростень Подільський. Місця там досить, а сьогодні вночі ешелони Сірожупанників від'їдуть на Західній фронт. Сподіваюсь побачити вас ще сьогодня на Коростені Подільському, де має бути ваш штаб. До побачення!"

Ми відійшли й більше я полк. Сушка не стрічав. Один ешелон Січових Стрільців всетаки прибув на Коростень Подільський.

Вночі ми від'їхали і зупинилися у Новоград Волинському, або як його називали, Звягелі. Там ми одержали нове розпорядження. Отаман Оскілко хотів послати нас на Західній польський фронт. Але до того часу перебуваючий в запіллі в м. Бердичеві штаб Сірої дивізії отамана Палія та сотника генштабу Морозевича раптом виявив зацікавлення своїми полками, що були на передовій позиції. Наслідком цього ми одержали розпорядження від'їхати в Бердичів для поповнення наших проріджених рядів. Але в Бердичеві перебувала Залізнична дивізія отамана Андрія Вовка, а для нас там не було місця. Тоді нас послали до Житомира.

В Житомирі ми жодного поповнення не одержали і пробули лише кілька днів. Біля 20 лютого було наказано всім трьом сірим полкам негайно вирушини на передову позицію до Коростеня. На жаль, заступник командира Осадного корпусу Січових Стрільців, перебравши 12 лютого командування Коростенською групою військ, не втримав Коростеня. Деякі частини групи відійшли в напрямку на Сарни в підлеглість отаманові Оскілкові, інші на Новоград Волинський, а Січові Стрільці по Житомирській залізниці до ст. Турчинки, де зайняли позицію проти большевиків, а полк. Сушко зі своїм штабом опинився в Житомирі.

Полковник Пузицький тоді відійшов від нас в розпорядження отамана Оскілка для організації 17-ої дивізії. З ним відійшли сотник Байко і поручник Костик на посади командирів полків в тій дивізії. В командування І-м Сірим полком вступив полковник Петро Ганжа. Штаб Сірої дивізії як був, так і залишився нерухомим в Бердичеві.

Маючи практичний досвід, я порадив Ганжі, як старшому з командирів полків, створити Турчинську групу й перейняти безпосереднє керування нею, не чекаючи вказівок з запілля від штабу дивізії. Коли ми прибули на Турчинку, Січові Стрільці відразу заявили, що вони будуть виконувати накази лише свого командування, яке пообіцяло їм зміну, як лише прибудуть Сірожупанники. Я порадив Ганжі відпустити їх, бо з таким нестійким елементом, серед якого було дуже мало давніх січових стрільців, можна буде мати лише якусь халепу, і вони відразу від'їхали до Житомира.

З нашим прибуттям до Турчинки большевики не виявляли активности. Були лише дрібні сутички розвідчих стеж, що відбувались в сусідніх, по обох боках залізниці, селах. Ми досить спокійно перевели там більше тижня. Хорунжий 4-го Сірого полку Петро Запорожець навіть мав намір сформувати кінну сотню, коли був комендантом Володарська Волинського.

Раптом ми одержали наказ передати оборону Житомира Січовим Стрільцям і негайно прибути в повному складі в Бердичів. Поляки виявили на Стоході значну активність, а тому нас мали перекинути в район Луцька, якому загрожував ворог.

Наші сірі полки мали свої ешелони, а тому переїзд на інший фронт не робив нам труднощів. Гірше сталось з Сірим гарматним полком. Після всіх невдач та пересунень з Лівобережжя цей полк привів себе до порядку в Бердичеві, укомплектувавши дві батареї людьми та кіньми. Коли ми були в Турчинці, де не мали жодної гарматної частини, до нас були послані **похідним** (!) порядком з Бердичева за дві сотні кілометрів наші сірі гарматчики. Але вони встигли дійти лише до Житомира, коли ми дістали наказ прибути до Бердичева. В Житомирі вагонів для навантаження гармат не було, а тому їм знову довелось похідним порядком повертатись до Бердичева без належної стрілецької охорони. На них наскочила большевицька кіннота, від якої всі вони загинули.

Ми прибули до Бердичева пізно вночі 6 березня. У Ганжі й у мене було якесь неспокійне передчуття небезпеки. До того ж й серед залізничників була чутка про наближення большевиків. Покликали ми командирів 2-го полку сотника Пархомюка та 4-го сот. Овчаренка і пішли в штаб Сірої дивізії. На наше прохання вартовий покликав отамана Палія, а начальника штабу сот. Морозевича не міг відшукати, бо він десь по прикладу запільних начальників забавлявся. Палій був невдоволений нашими відвідинами, але ми, з огляду на негайність наказу, прохали поінформувати нас про становище в Бердичевському районі, бо чули про наближення большевиків, а тому може бути несподіванка, як то було вже з 3-м полком з вини пполков. Пилипенка в Чернігові. Про це дуже пам'ятав Ганжа, а тому тепер виявив рішучість в обличчі пасивности Палія. Цей останній поінформував, що в Бердичеві спокійно. Лише в Чуднові Волинському було повстання місцевих большевиків, що проголосили були радянську владу. Туди посланий відділ 3-го полку і повстання зліквідовано. На запитання, що діється на схід від Бердичева, які там большевицькі частини й які українські частини стоять проти них, Палій докладно не знав. Там ніби були надійні частини Січових Стрільців. Це нас насторожило, бо ті стрільці, що вступили на поповнення Осадного корпусу, не були надійними. Тоді я, порушуючи підпорядкованість, користуючись правом начальника штабу Турчинської групи, запитав:

— Все це якесь непевне. Крім третього полку Сірожупанників, в Бердичеві знаходиться Залізнична дивізія й штаб її з отаманом Вовком. Хто тут є начальником залоги і хто має керувати обороною міста і тепер вже зробив належну підготову для цього?

"Чого це ви, пане сотнику, так турбуєтесь? В цьому не було потреби. Там штаб Залізничної дивізії і наш штаб кожний сам по собі".

Така відповідь ще більше стурбувала Ганжу, а тому він відразу зауважив:

— Так не можна, пане отамане! Хтось з вас, чи то ви, чи отаман Вовк повинен бути відповідальним начальником залоги, все предбачити й керувати бойовими операціями.

“Але, пане полковнику, про це договоримось завтра, а тепер йдіть спокійно відпочивати, бо, як кажуть, ранок вечора мудріший”.

— Ні, пане отамане! Ми звідси не підемо, поки не будемо знати, чиїм наказам маємо підлягати на випадок ворожої несподіванки. Покличте, прошу, отамана Вовка, щоб договоритись, хто з вас буде керувати всіма військовими частинами.

Палій змушений був покликати Вовка. Прийшов і п'яний Морозевич, який назвав нас полохливими, бо робимо паніку. За деякий час прийшов й отаман Вовк, дуже незадоволений.

“Мордуєте нас тут, не даєте спокійно виспатись. Якщо ви хочете, я перебираю на себе обов'язок начальника залоги, бо моїх людей тут найбільше. До того ж я маю гарматну бригаду. Завтра дам наказ про організацію оборони підступів до Бердичева та про призначення частин на передову позицію в Київському напрямку, бо з Козятином у нас перервався зв'язок”.

Десь перед розсвітом 7 березня ми вийшли зі штабу дивізії і пішли до своїх ешелонів на станцію. Не встигли ми зайти до своїх вагонів, як почулась стрілянина з північного пагорку над станцією, а кулі почали свистіти між ешелонами. Полковник Ганжа відразу подав команду:

— До зброї! Виходь з вагонів! Вперед проти ворога!

Впродовж кількох хвилин всі з рушницями та кулеметами кинулись проти передового ворожого відділу і збили його з пагорку та примусили большевиків відступити назад більше, як на кілометр. Сірі зайняли позицію між залізничними лініями в напрямках на Житомир і Козятин, почасти окопавшись на пагорку, а почасти за природніми закриттями. Не пройшло і півгодини як почався проти Сірих наступ великої в кілька сотень вояків ворожої лави. Коли ця лава наблизилась на віддаль дійсного рушничного вогню на 400-500 метрів, по ній був направлени рушничний і кулеметний вогонь.

Лава залягла, потім встала, але примушена була знову лягти. За третьою спробою продовжувати наступ большевики не витримали і в безладді побігли назад аж до переліска. Вони залишили до двох сотень убитими й раненими на полі. Приблизно через годину большевики знову пішли в атаку і також були відбиті. Під час третьої атаки почала діяти гарматна батарея Залізничної дивізії, що мала гармати біля Житомирської залізниці. Стріляючи по большевицькій лаві вона вносила ще більші втрати в її рядах.

Але атаки вперто продовжувались через кожних дві години. Після третьої відбитої атаки ми почули стрілянину за лінією наступаючих большевиків. Спочатку ми гадали, що якась українська частина, може з Залізничної дивізії, зайшла з-позаду большевиків, але після такої стрілянини приходило ще до більш настирливої атаки. Сірі продовжували відбивати їх, а кількість лежачих на бойовищі большевиків збільшувалась. Були й у нас вбиті та ранені. Весь день ворожі атаки не припинялись.

Під вечір командир гарматної батареї прийшов на станцію, де був наш штаб Турчинської групи, і доповів, що у нього вже немає гарматних набоїв і він зняв з позиції свої гармати. Далі ми зауважили, що большевики були вже на лінії залізниці Бердичів-Житомир і могли відрізати нам відхід по залізниці в напрямку на Шепетівку, куди ми мали вд'їхати на польський фронт.

Ані начальник залоги отаман Вовк, ані Палій на станцію не появились для того, щоб орієнтуватись на місці в обставинах бою та дати належні розпорядження якимсь частинам Бердичівської залоги допомогти нам в обороні міста, головне перешкодити ворогові зайняти лінії залізниць в напрямках на Козятин, Житомир і Шепетівку. Ніби це був наскок місцевих большевицьких повстанців, а тому вони почували себе безпечними.

Боєм керував полковник Ганжа, а я ходив між нашим похідним штабом та сірими полками після кожної відбитої атаки, передавав командирам особисто накази Ганжі та інформував про становище. Вліво від нас за Житомиською залізницею була якась півсотня Залізничної дивізії, але, коли гарматна батарея знялась з позиції, наша розвідка виявила, що й ця півсотня кудись зникла.

Тим часом настав вечір. Кількість убитих у нас збільшилась до п'яти, а тяжко ранених було більше десятка. На правому крилі біля Козятинської залізниці наші розвідчики захопили двох большевицьких розвідчиків, ранивши одного з них. Вони були страшенне перелякані й благали не вбити їх, бо вони свої-брати українці. Коли раненого перев'язали та дали йому напитись, здоровий також заспокоївся й сказав, що проти нас наступають таращанці, а до безупинних атак їх "підбадьорував" кулеменою стріляниною з-позаду полк "Чорних чортів" з кримінальних злочинців.

Коли цілком стемніло й бій припинився, полковник Ганжа повідомив телефонічно отамана Палієва у штабі дивізії, що з огляду на відсутність на позиції відділів Залізничної дивізії та можливість захоплення ворогом залізничної лінії в напрямку на Шепетівку, ешелони Сірожупанників не можуть залишатись на станції й, користаючись темрявою, відходять в напрямку на Шепетівку. Рівнож ми знімаємо свої відділи перед станцією. Начальник залоги отаман Вовк, який за цілий день не організував зі своєю дивізією оборони Бердичева, тепер має прислати зміну сірожупанникам.

Злости на безглузде поведення отаманів було настільки, що ми не жалкували б як би вони попали до большевиків. Доповідь Ганжі порушила олімпійський спокій штабів обох отаманів. Вона виявила рухливість, але не для оборони міста, в якому так певно почували себе з нечинними частинами залоги, лише до втечі з нього, залишивши ворогові все.

Вночі відділ таращанців без перешкод дістався до міста і спричинив переполох. Штаб отамана Вовка примушений був втекти з Залізничною дивізією. Склад дивізії був добрий, лише мав самоупевненого отамана, який доповів Головному Отаманові, що Сірожупанники навмисно здали Бердичів большевикам

і здеморалізували його дивізію, рештки якої йому пощастило зібрати в десяти кілометрах на захід від Бердичева й організувати оборону залізниці на Шепетівку. Фактично там зупинились ешелони Сірожупанників, біля яких зібрались втікачі з Бердичева...

Совєтський "историк" А. В. Лихолат в свому творі "Разгром националистической контрреволюции на Украине 1917-22 гг.", 1954 (Москва), на стор. 222-ій бій під Бердичевом описав так: "7 марта части І-й Украинской Советской дивизии после ожесточенного боя освободили Бердичев. Советские войска при этом уничтожили до тисячи петлюровцев, захватили 28 орудий, поезд со снарядами, 50 пулеметов, 200 автомобилей, 100 пудов сахара и другие трофеи"... Все це звичайна московська брехня. "Советские войска", якщо ними був полк "Чорних чортів", спричинилися до знищення біля тисячі не петлюрівців, але запоморочених таращанців, яких гнали кулеметними чергами до безупинних атак проти петлюрівців...

МЕМУАРИСТИКА

Ів. Білоус

БОЇ ПІД КОРОСТЕНЕМ В СІЧНІ 1919 РОКУ

В 4-ім числі 1967 р. «Вісті Комбатанта» помістили спомини інж. В. Проходи під назвою: «Сірі або сірожупанники». Інж. Прохода згадує в тій праці про Перший Галицько-Стрілецький Полк ім. От. В. Оскілка, в якому я служив, у зв'язку з цим хочу внести у спомини інж. Проходи деякі поправки.

Перший Галицько-Срілецький Полк ім. От. В. Оскілка був зформований з понад тисячі галицьких новобранців, що під командою п'ятьох старшин, з декількома підстаршинами і вишколеними вояками був висланий дня 24 грудня 1918 на східні землі України в цілі озброєння і вишколу. По дводенній подорожі з рінзими пригодами ми приїхали на ранок, дня 27 грудня, до Житомира. В Житомирі ми мали перейти вишкіл, але того самого дня, пізнім вечером, нас вигнала з Житомира комуна, що того дня перебрала силою владу в місті. Комуністи відправили нас назад до Галичини, «бо ми самі дамо собі тут раду», але вже в Бердичеві, на станції, полк. Вороний дав нам зброю. Новобранці, хоч у цивільних одягах, але при крісах, з яких стріляти ще не вміли, пішли вояцьким маршем до казарми. На другий день наші новобранці вчились стріляти, а під вечір приїхав до нас от. Оскілко і привіз нам зі Штабу Головного Отамана назву нашого полку, який за короткий час дістав вигляд військової частини. На другий день ми поїхали виганяти з Житомира комуну. То був останній день 1918 року. Треба сказати, що ми не були обізнані з характером подій в Україні і не-

одно нас тривожило, але всюди ми знаходили приятелів, як у військовиків, так і поміж цивільним населенням. Ми були приділені до Північної Групи і от. Оскілко дав наказ залишитись в Житомирі і нести охорону міста. Час поза службою ми використовували на вишкіл вояків. В тому часі полк. Д. Тихий був приділений до штабу групи, а я обняв команду полком.

Здається мені, що то було пізно вночі, на новий рік старого стилю, як от. Оскілко закликав мене з Рівного до телефону і сказав, що большевики перервали фронт Мозир-Калінковичі і прямують на Коростень. Я маю негайно завантажити полк і їхати до Коростеня. Населення з сумом дивилося, як ми залишали Житомир, бо тих кілька днів спало і жило спокійно. В дорозі до Коростеня, через саботаж, розірвався один поїзд і кілька вагонів покотилось назад. Скінчилось щасливо. На другий день, рано ми були вже на особовій станції в Коростені, де застали от. Оскілка з кількома штабовими старшинами. Після обговорення ситуації, ми переїхали на товарову станцію, що її обстрілював большевицький броневик. Там були малі частини українського війська. Полк вийшов з вагонів, розгорнувся в розстрільну і пішов проти червоних. От. Оскілко йшов з нами в першій лінії. Большевики відійшли досить далеко, тільки їх броневик відзивався часом. Большевики, певно, дістали від своїх відомість про приїзд поважних сил, більше не атакували. Ось так наш скорий приїзд і заняття позицій врятував Коростень від здобуття його большевиками, а може перед власною комуною, бо такий великий вузловий залізничий пункт мав немало червоних. От. Оскілко наказав виставити сильні польові застави, а решту полку відтягнути на станцію. От. Оскілко призначив мене командантом того відтинку фронту, обіцяв прислати підмогу, а може когось зі старшин, що краще обізнаний з способом ведення війни в тих часах в Україні, і вечером від'їхав до Рівного.

Командант фронту з великими залізничними станціями, з величезним військовим добром, з шаленою ворожою пропаґандою, з невишколеними молодими вояками. Недармо один з наших старшин нервово заломився і мусів від'їхати до лічниці. До мойого розпорядження було кілька гармат з малим запасом набоїв. Найтяжча була служба охорони станцій і міста вночі. Ворожі аґітатори розкидали брошури, летючки, наліплювали афіші, а цивільне населення намагалось грабити військове майно. Наші патрулі приводили до мене большевиків, прилапаних на роботі проти нас. Треба було з ними в різний спосіб розправлятись і я тоді пізнав, які вони були завзяті і на все готові. Це шарпало нерви, тим більше, що не знати було, хто ворог, а хто приятель. На фронті був спокій, бо большевики відійшли назад досить далеко, але я все боявся їх атаки, бо не був певний, чи мої молоді вояки були б прийняли більший бій і витримали його. На четвертий день прийшов до мене полк. А. Пузицький і сказав, що перебирає від мене команду фронту, я маю залишити частину полку з ним, а з рештою від'їхати до Рівного.

Правду пише інж. Прохода, що сл. п. генерал А. Пузицький був прекрасним старшиною, був сам бойовий і вмів задержати своїх вояків у дисципліні. Він держав фронт в Коростені довгими місяцями.

При кінці своїх споминів пише інж. Прохода: «Галицькі поручники надто молоді, але виконувати накази і битись зі своїми стрільцями проти большевиків будуть». Гарна похвала і сказати треба, що молоді ми були літами, але кожний з нас мав більше, як чотирилітню воєнну службу на австрійських фронтах.

Д-р Осип Клодницький

МОЯ СЛУЖБА В УГА

Цей спомин недавно померлого в Чикаго лікаря-громадянина знайдено між залишеними ним рукописами. Цей спомин, між іншим, надзвичайно вартісний з уваги на цілу низку прізвищ найвидатніших наших діячів, з якими стрічався Покійний під час своєї військової служби. Друкуємо спомин тільки з невеликими скороченнями. — **Редакція.**

Під осінь 1917 року, як гімназиста української гімназії в Коломиї покликано мене разом з багатьома іншими гімназистами перед військову лікарську комісію і признано здібним до військової служби в австрійській армії. Зараз повідомив я про це свого старшого брата Володимира, який був тоді ад'ютантом 2-го гарматнього (раньше 29 полку польових гармат) полку в Шопроні на Мадярщині. Він негайно подбав, щоб мене прийняли до того самого 2-го гарматнього полку. Артилерія входила тоді за "панське" військо і дістатися до неї було досить тяжко. Він прислав мені формулярі, які моя мама (батько згинув 8 липня 1916 року під час воєнних дій в наших околицях) мала виповнити та посвідчити через повітове староство в Товмачі, даючи свою згоду та прохаючи, щоби мене прийняли як "однорічного охотинка" на службу для батьківщини — Австрії".

Очевидна річ, що ні я сам не хотів іти до австрійського віська, ані, тим більше, моя мама того не хотіла. Це була лише така форма, яку треба було виконати, щоби набути права "однорічного охотника", на підставі яких такий доброволець міг дістатися до офіцерської школи та здобути права аспіранта на старшинський ступінь.

Після довгого вижидання і різних митарств, я дістав урешті потрібну виказку від староства, тільки тому, що даний службовик узяв мене за сина начальника скарбового уряду, поляка Фелікса Клодзінського...

Я ніколи у Львові не був і залізницею дальше як з Коршева до Коломиї 15 чи 18 км. не їздив, але мій старший брат, що саме був на відпустці, відпровадив мене до Львова. Після різних лікарських переглядів, щіплення проти різних недуг і т. п. мене примістили в касарні, що мало бути ізоляцією від світа. Але

касарні притикали до Янівського цвинтаря, що був відділений високим парканом. Ті, що знали географію касарень, вилізали на паркан, зіскакували на сторону цвинтаря і вже були на свободі. Цікавим був факт, що вартові, що стояли при входовій брамі, впускали кожного до касарень без будьяких перешкод, зате нікого не випускали. От і я навчився того способу і кожного дня перед вечером виходив до міста, ходив до театру, до касина і вертався пізно вночі до касарні. Раз трапилася мені пригода, мало життям не заплатив за те. Вертаючись коло півночі до дому, я, як це інші робили, вперше вискочив із трамваю на бігу перед самою брамою касарні, але зробив це так по-партацьки, що впав і мало не поламав костей. Врятувало мене густе болото, що зм'ягшило упадок. Звичайно селюх, який дальше Коломиї ніде не був і раніше трамваїв не бачив.

Після тієї карантанни зібрали щось 10 чи 12 таких хоробрих, як я, між якими був мій ровесник Іван Дуткович, пізніший парох Нижнева, та вислали до Ряшева, де стояла в той час кадра 89 полку піхоти, тай всіх приділили до сотні, яка містилася в самім центрі міста.

Десь після кількох чи кільканадцятьох днях первісного "шліфування" відвели нас до батальйонової канцелярії, де стягали від нас додаткові зізнання. Покликали і мене до столика, за яким сидів досить молодий з вигляду "фельдфебель". Перечитав моє назвисько і запитав, чи я маю брата-артилериста, на ім'я Володимир. На мою потакуючу відповідь, сказав, що він знає його ще з -перед війни з міста Ярослава, де раніше містилася частина 89 полку і 2 полк польових канон, що вони оба були з собою добрими приятелями, та давши мені свою адресу, просив вечером до нього зайти. Подав своє ім'я і назвисько як Петро Вергун.

Вечером пішов я на подану адресу. Там застав я ще одону особу, а саме однорічного добровольця-десятника, якого ім'я було д-р Павло Лисяк. Оба ці панове показались дуже милими людьми і переведений вечір в їх товаристві залишив в мене милий спомин. Потім запрошували мене ті панове багато разів. Одного разу зауважив я на столі шкільні підручники книжок, добре відомі мені з ґімназії. Потім довідався я, що д-р Павло Лисяк помагав Петрові Вергунові підготовлятись до іспиту-матури. Десь на переломі 1917/18 (могло це бути в грудні 1917 або в січні 1918) пан Вергун виїхав до Відня і внедовзі вернувся, успішно склавши матуральний іспит.

В тому часі д-р П. Лисяк був приділений як інструктор для навчання "військової освіти" для тих кільканадцятьох рекрутів. Щодня на полігоні брав нас, відводив на сторону, учив нас вправляти. Мушу сказати, що після досить некультурної екзицирки капраля, чи цуґсфірера з вусами, наука під командою д-ра Лисяка належала до великої приємности. Після повороту Вергуна з Відня, мої зустрічі з тими двома панами були досить часті. Говорили про все і вся і я з тих відвідин скористав дуже багато.

Менш-більш по 6 тижнях прийшло моє перенесення, започатковане моїм братом, до 2-го полку польової артилерії, що мав свою кадру в Шопроні (Бургенлянд на Угорщині).

На жаль, не довелось мені ніколи стрінути згаданих панів. Петро Вергун служив потім в УГА і був іменований хорунжим. Після війни став українським католицьким священиком, був іменований пралатом та став апостольським візитатором українців католиків у Німеччині, в 1945 р. арештували його большевики, вивезли його і він помер на засланні, як один із мучеників за віру і націю.

Під час другої світової війни посол д-р Степан Баран при нагоді побуту в моїм домі у Грубешеві на Холмщині, оповідав, що бл. п. о. Петро Вергун, який походив мабуть з тої самої, що і д-р С. Баран місцевости, скінчив тільки одну клясу в школі, а всі інші вивчив як екстерніст, значить, побіч своєї праці учився приватно і лише їздив здавати іспити.

Д-р Павло Лисяк був головним редактором "Українського Прапору" у Відні, короткий час редагував чотиримовний журнал "Націо" у Варшаві і короткий час був головним редактором "Нового Часу". Він вів адвокатську канцелярію в Журавні та став послом до польського сойму. Помер 1948 року в місті Ґосляр у Німеччині.

Нехай цих кілька слів буде замість китиці квітів на могили тих двох видатних людей, які колись в 1917 р. заопікувались мною в Ряшеві. Обидва були небуденними індивідуальностями, людьми великого серця і ума. Зокрема д-р Павло Лисяк — правник, економіст, журналіст, був відомий як промовець ще за своїх студентських часів і прощав убитого поляками студента Адама Коцка над свіжою могилою.

Розпад австро-угорської монархії застав мене в місті Шопроні на Угорщині при 30 полку польової артилерії, куди мене перенесли недавно з призначенням збирати і списувати матеріяли до історії того полку. Той полк мав число раньше 24, перед війною стаціонував в Пикуличах біля Перемишля, поповнявався майже виключно вояками з українських околиць Галичини. Назначили мене на ту посаду тому, що я знав мови українську, польську і німецьку. Робота була досить легка, я дістав підвищення ранґи і сидів як в Пана Бога за печею.

Десь у вересні-жовтні прийшла вістка, що полки з Галицької території з українцями-вояками — будуть перенесені на територію Східньої Галичини і цей 30 полк мав перенестися до містечка Долина на Підкарпатті. Люди приняли цю новину з великою радістю. Вчедовзі прийшла вістка про зречення цісаря Карла. Вістка ця потрясла всіми. Більшість втішилася нею, але були і такі, головно серед старшин, що сумували. Старшини почали змінювати розету на шапках різними відзнаками або покривали її національними кольорами. Йдучи за прикладом інших, я взяв трохи провіянту, зодягнув на себе другу уніформу, бо вже зачинало бути зимно, пішов на стацію і по довгім чеканю виїхав в сто-

рону Відня. На другий день, приїхавши до Відня, побачив там уже значний хаос, масу різних представників, які шукали своїх одноплемінників, кудись їх забирали, щось давали, щось міняли, але між тими численними комітетами не стрінув я жадних українців, ані не чув української мови. По якімсь часі поїзд від'їхав дальше. Чехію переїздив я вночі, де на границі пересів до іншого поїзду. Тут видно було зразковий порядок, відправа поїздів відбувалася скоро, вагони чисті, опаелні, так як перед війною. Видно було, що чехи перебрали владу вже давніше. Вагонами перейшла патруля, забираючи зброю й інше військове приладдя. У мене взяли лише військовий пояс, так, що я виглядав у двох мундурах на собі досить смішно. Вибираючись в поворотну дорогу, мав я в своїм посіданні військовий револьвер-штаєр, який був мені зиданий недовгий час перед тим до службових цілей та який я "забув" звернути в магазині. На пероні у Кракові поставили нас в ряд, промовляли до нас, повідомивши про перебрання поляками влади у Львові й околиці і закликаючи, щоб українці позбулися з своїх сердець ненависти і на будуче жили в згоді доні з другими. Мене обшукали та знайшли розібраний револьвер. Не вміли вони скласти той револьвер, казали мені те зробити. Я незамітно викинув якісь малі частинки і їм револьвер віддав.

По недовгім часі ті, що їхали на схід, повсідали до іншого поїзду, що від'їхав в напрямі Тарнова. Звідси спрямували наш поїзд на полудне на підкарпатську залізнчну лінію. Поїзд був сильно переповнений поворотцями з австрійської армії і полоненими москалями. Тут і там траплялося, що з поїзду виносили мертвого вояка тої чи другої армії. Минали ми ряд різних стацій, яких імен не можна спам'ятати. Голод почав даватися в знаки. Ті малі запаси, які забрав я з собою ще в Шопрані на Угорщині, скінчилися. Треба було старатися дістати дещо води до пляшки. Дорога ж тривала довгі дні. Врешті приїхав поїзд на більшу стацію, оскільки нині собі пригадую, Хирів. Тут серед маси народу перший раз побачив я представників обох воюючих сторін, а саме поляків і українців. Були то переважно молоді хлопці, а тут і там стрічалося старших вояків підстаршин чи (дуже рідко) старшин. Була тут між ними певного рода згода. Обі сторони старалися висилати як можна найбільше поворотців так з заходу на схід, як і зі сходу на захід. Крім води ніде нічого тут не можна було дістати. Не довго такі настрої тривали. Так доїхав вже аж до більшої стації Стрий. Тут аж кишіло від поворотців. Мерці лежали по різних закутинах. Мені прийшлося чекати на мій поїзд в напрямі Станиславова. Почав я розглядатися і розпитувати за дечим з їди. Увійшов я в розмову з якимсь паном, який нічим не міг мені помогти, бо сам далеко мешкав. Зате дав мені 10 (десять) корон, за які щось десь удалося мені дістати. Нині не пам'ятаю що. Подякувавши за тих 10 корон, я записав собі адресу того пана та, на жаль, адресу загубив і до нині маю докори совісти, що не звернув людині позичених 10 корон.

Наступного дня перед вечером дістався я до Станиславова, а звідти до Товмача. Тут побачив я свою українську владу, про що колись мріяти навіть не було можна.

Тут довідався, що повітовим командантом є мій рідний брат Володимир, кол. старшина артилерії австрійської армії, який приготовив і перебрав українську владу та що він в той час занятий висилкою змобілізованих сотень до Станиславова. Пішов я до будинку мол. Сокола, де у великій залі були зібрані вояки, які, вислухавши промови команданта і священика, були заприсяжені і висилані до Станиславова до диспозиції Окружної Команди. Коли врешті я стрінув брата, то довідався, що наш наймолодший брат помер на т. зв. еспанку 2 листопада, що мама, другий брат і дві сестри лежать хворі на еспанку та що він найняв людей, які мали опікуватися ними. Дещо підкріпившися, стрінув я якогось господаря з Хотимира, з яким приїхав до дому. Тут знайшов всіх хворими в ліжку. Покій не опалений. Мама була ослаблена, але гарячка вже переминула, сестри ще були хворі, але притомні, а брат з високою гарячкою лежав непритомний. Напалив я в печі, зварив, що вмів і що казала мама, як зварити і напоїв хворих, тай заснув сам твердим сном. По кількох днях почали хворі видужувати, мама встала, доглядала сама вже хворих, а я пішов до Товмача до служби в Повітовій Команді. Роботи було повно, по кільканадцять годин денно треба було працювати, писати, їздити з поборовою комісією, по ночах до пізна працювати у зв'язку з мобілізаціяю в повіті. Ми доставили до Станиславова 8-10 тисяч вояків для своєї української армії. Це яскраво заперечує закиди деяких партійців-радикалів, які в своїх споминах робили несправедливі закиди нашим запільним Командам, що вони "творили команди, а потім шукали для них праці" (Д-р І. Макух).

Перед закінченням мобілізації, я сам захворів згаданою еспанкою, в якій перележав кілька тижнів, будучи одною ногою на другім світі. Після видужання я зголосився в Окружній Команді в Станиславові і по кількох днях був висланий до Щирця, звідки приділено мене до 6 батерії польових гавбиць, що нею командував пор. Іван Медвідь, бойовий артилерист в Глинній Наварії. Належала згадана батерія до 7-го гарматнього полку, VII Львівської бриґади.

В батерії було в той час лише двох старшин, пор. І. Медвідь і пор. Сорохан, буковинець. Пор. Сорохана небаром назначили командантом третьої батерії, на місце пор. Стефана Когута, що був короткий час перед тим тяжко ранений. Незадовго потім прийшов до батерії чет. З. Адлер, який приїхав з Відня в новім однострої з пагонами: той однострій придумали у Відні наші українські кола. Краску оток шапки і погонів артилеристи мали червону, а піхота ґранатову. Дивним дивом чет. Адлер мав уніформ з красками піхотинця. В той самий час прийшов до полку четар Ротткінґ з закінченою артилерійською академією, якого приділено до II батерії гавбиць пор. Олексія. Разом з тими двома четарями прийшов і сотн. Ернест Кнайфель, який пізніше був під-

несений до отамана і став Комендантом полку. Як пізніше показалося, Зігфрід Адлер артилеристом не був, але говорили, що мабуть Ротткінґ або може Кнайфель намовили його зголоситися, як артилерист. Ніколи не стріляв, бо і не вмів стріляти батерією, ані навіть не вмів їхати конем. З нього сміялись, кажучи, що не Адлер їде конем, а кінь Адлером. Ротткінґ був дуже добрим артилеристом. Отаман Кнайдрель пропав десь під час першого відвороту. Востаннє бачив я його в одній місцевості коло Копичинець, чи він дістався до неволі, чи вернувся до дому, не знаю. Під час Чортківської офензиви команду полку обняв сотн. Маріян Кречковський. По моїм приході до 7 полку було в нім 5 батерій, три з них мали по чотири польові гармати, а то 1 бат. пор. Михайлова, 2 польових гавбиць пор. Романа Олексія, 3 поручника Стефана Когута польових гармат, 4 польових гармат сот. Маріяна Кречкоського і 6 польових гавбиць пор. І. Медведя, до якої і я дістав приділ. З оповідань чув я, що перед тим були ще кілька батерій з меншою кількістю гармат, якими командували часами і підстаршини, але які довше не утрималися. Мусіла котрась з них мати число 5, а наступна дістала число 6. Першою батерією, яка належала спершу до групи південної, була батерія пор. Кречковського, який невдовзі був поранений, відійшов до шпиталю, а команду обняв чет. чи поручник Михайлів. В нього був першим старшиною пор. Величко, булавним чи бунчужним був брат Михайлова і другий брат його був підхорунжим. Сам пор. Михайлів був спокійним, зрівноваженим, дуже осторожним. Комендантом другої батерії був пор. Роман Олексій. Був він сином священика з підльвівського села Поршна. Батько його з перед війни належав до т. зв. передвоєнної москвофільської партії. Одначе вернувшись з австрійської армії, він зголосився на службу до української армії, почуваючи себе не гіршим українцем від усіх інших. Ходили про нього вістки, що одного разу заїхав він на подвір'я приходства Поршна, де батько був парохом, з цілою батерією, забрав сіно, конюшину, овес, казав забити якогось бичка, забрав дріб, масло, сир і т. п. речі і погостив своїх людей всіми запасами свого батька. Раптом зауважив, що польська панцерка висунулася з ліса і потихеньки зближалася до наших ліній. Скомандував зараз обстрілювати ту панцерку і за кожною сальвою вистрілів казав: "Олексій — кацап" і дальше обстрілював.

Після війни проживав в Чехо-Словаччині, де скінчив лісову школу і працював в тім фаху. Потім перейшов до Баварії, з відки до Америки, де важко працював і помер 7 січня 1966.

Комендантом третьої батерії польових гармат 7 полку був чет. Стефан Когут. Прийшов він до Галицької Армії з якогось полку кінної артилерії. Була то людина до безтями відважна. В нього не було різниці чи він кидався сам чи з кількома вояками на десятки ворогів. До того мав він велике щастя. стріляв. чи вірніше казав своїй батерії майже все стріляти на одверту ціль. Конем все їхав гальоп — на полі чи в місті. Своєю їздою дуже нищив верхівці.

В бригаді дивилися не нього з подивом і не добачували його вибриків. Дуже скоро авансував на поручника, а потім на сотника.

Після відходу пор. Когута до шпиталю батерію перебрав на деякий час пор. Сорохан. Командантом IV батерії 7 полку був сотник Кречковський, що був на початку командантом I-ої батерії, яку залишив пор. Михайловові, а сам відійшов до шпиталю. Він був знаменитим стрільцем-артилеристом. В його батерії був пор. Е. Єгер, австрійський німець, і четар Чопик, що був іменований з підстаршини.

В квітні 1919 року командант 6 батерії Іван Медвідь відійшов на відпустку (поїхав до Станиславова женитися). В той сам час пор. С. Когут вернувся зі шпиталю і обняв тимчасово команду батерії. Менш-більш в той час прийшов до батерії "титулярний" четар Мирослав Колтунюк. В австрійській армії такий титул був зарезервований для однорічних підстаршин, які мали вигляд в недалекій будучности дістати ступінь старшини. Такі титули появлялися в невеликій скількості на початку української влади в Галичині. Хтось неуповноважений, або через непорозуміння, або сам комендант підвищив себе безправно і щоби з тої прикрої ситуації вийти, міністерство назвало їх титулярними.

Розподіл служби був такий, що при гавбицях, які стояли в лісі при залізничім шляху, майже постійно був ст. булавний Василь Бойдуник, а на обсерваційний пункт, який містився на даху палати в Оборотині, їздив раньше пор. Сорохан, бучужний Михайло Мачуга (бунчужний був найвищим ступнем підстаршини). Майже виключною працею для мене був саме обсерваційний пункт. З початку я дістав наказ-дозвіл вистрілити 10-15 чи 20 стрілів і знову зголосити пор. Медведеві. Щойно пізніше пор. Медвідь взяв мене на іспит. У нас було обмаль артилерії. Батерія вистрілювалася на певнім відтинку фронту, називала певний відтинок якимсь знаком пр. буквою "С", записувано собі всі виміри і передавано ті виміри до батерії і до піхотних частин. Якщо на самім відтинку щось діялось підозрілого і треба було його обстрілювати, то піхота телефонувала до батерії і впродовж кількох хвилин батерія наставляла прилади на означені для прикладу буквою "С" і починала даний відтинок обстрілювати.

Мій іспит, що його пор. Медвідь перевів зі мною, виглядав так: Одного дня він, я і ординанс виїхали перед фронт нашої піхоти, де була невелика поляна. Казав мені взяти мапи, кутоміри й інше приладдя, виміряти все докладно і обстріляти ту поляну докладно, зазначуючи при тім, що в разі недобрих обрахунків стріли можуть падати там, де ми лежимо, і нас побити. Поробивши виміри, показав я йому, він їх перевірив і запитав, чи я заризикую стріляти. Я заризикував, стрілив і стріли попадали там, де було треба. Від тої пори я не мав жадного обмеження в скількості стрілів. Зараз після того подав мене до вищої команди з внеском на іменування хорунжим. Також в тім часі пред-

ставив до іменування хорунжим бунчужного Михайла Мичуґу з виразним застереженням ступня старшинства для мене.

Хочу згадати тут одного славного артилериста, а саме сот. Романа Шипайла. Шипайло був професором вищих кляс ґімназії для математики і фізики в Коломиї ще довго перед світовою війною. Крім головних предметів математики і фізики з аматорства займався він хорами, приготовляючи різні концерти й інші співучі виступи. 1914 р. наші дороги розійшлися. Його покликали на війну і аж знову з його прізвищем стрінувся я десь у перших місяцях 1919 року.

В половині квітня 1919 року поручник Стефан Когут вернувся зі шпиталю і обняв команду батерії Медведя, який в той час поїхав на відпустку. Амуніція до гавбиць скінчилася і ми виміняли в Щирці наші польові гавбиці на російські польові гармати. Незабаром почався перший відворот. Кожна батерія мусіла керуватися власною інтуіціею. В містечку Миколаєві зауважив поручник Когут 2 добрі гавбиці, але без одного набою. Дорога в тому місці була добра і він казав забрати гавбиці, запрягаючи по 2 пари коней до кожної. Десь на полудне від Миколаєва тих 6 гармат з'їхали з битого шляху, заїхавши до фільварку, віддаленого за яких 800 метрів. День був дощевий, дві батерії закопано в північнім розі пасовиська, трошки розяснилося і неприятель відкрив той надмір наших гармат. Обложивши ґранатами батерію, наробив трохи шкоди, так, що тільки одна канона вспіла вирватися. Правда, у Галичі знайдено на стації російські польові гармати, якими заступлено втрачені, але інших втрат, понесених під Миколаєвом, не можна було заступити. Був то крок, який чести артилеристам не приніс. Серед різних перепетій минули ми Стрий, Журавно і знайшлися аж в околицях Чорткова. Віроґідно в селі Чеемринці Когут знову лишив свою батерію на призволяще, а сам поїхав з кількома їздцями під Чортків. Десь під час Чортківської офензиви, коли саме і де саме, не знаю, вернувся сотн. Медвідь і обняв знову свою батерію від Когута. Когут обняв батерію Кречковського, який став командантом полку. Тут хочу підчеркнути, що під час Чартківської офензиви команда бриґади іменувала мене командантом амуніційної валки, до якої долучено після переходу за Збруч піхотну амуніційну валку 7 бриґади, якою до того часу командував пор. Ярослав Пастернак. З получених обох валок створено самостійний відділ на правах відділу. В недовгім часі сот. Когут захворів і від'їхав до Винниці, а батерія була під командою Ернеста Єґера, крім нього у батерії були четар Павло Маґаз, хорунжий Клодницький і ще трьох молодих підхорунжих, а то: Савула, Пиндус і, оскільки мене пам'ять не милить, Тарнавецький. Якийсь час батерія стояла в селі в околиці Немирова. По кількох тижнях прийшов наказ перемаршу в околицю Ольгополя.

Я захворів на тиф і мене забрали до Ольгополя. Вернувши по кількох тижнях до притомности, довідався я, що сотн. Кречковський вернувся до батерії

і йому вдалося якось злучитися з відділами УНР. Які були дальші шляхи не знаю, але знаю, що сотн. Кречковський вернувся і був адвокатом в Галичині, а пор. Єґер пішов у 2-ий Зимовий Похід і був розстріляний під Базаром. А про Павла Маґаса я таки читав десь якийсь спомин, що він виховався.

Іван Панченко
Поручник Дієвої Армії УНР

ХАРКІВСЬКИЙ СЛОБІДСЬКИЙ КІШ

"Живе лиш той, хто не живе для себе,
Хто для других виборює життя".
В. Симоненко

14 листопада 1968 р. припало півстоліття з дня формування Харківського Слобідського Коша.

На превеликий жаль до сьогодні не зустрічаємо про це друкованих даних та й узагалі про більші частини, коли відбулося їх формування, майже не згадувано.

Маємо надію, що опрацьована ген. Петром Самутиним "Історія 6-ої Січової Стрілецької Дивізії Армії УНР" побачить друком денне світло.

Як учасник формування Харківського Слобідського Коша, маю якнайкращі інтенції, коротко подати, як це відбулося. Подаю так, як дозволяє мені пам'ять. Коли ж є помилки, просимо сучасників ласкаво виправити.

Насамперед, ніж приступити до історії початків Харківського Слобідського Коша, дозволимо собі зазнайомити читача з головним організатором і основоположником Харківського Слобідського Коша.

Був ним св. п. Іван Іванович Кобза. Дати народження, на превеликий жаль, не знаємо, але знаємо, що народився на Катеринославщині.

В Петербурзі скінчив Політехнічний Інститут. По скінченню був покликаний до військової служби, яку відбував у Варшавській ґвардії Петерсбурзького полку. У Харкові закінчив Комерційний Інститут. У 1905 році був покликаний до війська і в ранзі прапорщика запасу брав участь у російсько-японській війні. У 1910 році прибув на постійне замешкання до Харкова. Зорганізував свій власний варстат праці за фахом інженера електротехніка по будові елевейторів. Цілком віддався громадській праці. Довший час був головою Студентського Землячества, та членом нелегальної Партії — "Хліборобів власників". У 1914 році покликаний до війська, та до липня 1915 року виконував обов'язки у запіллі, а потім був призначений до 34-го Корпусу, яким ко-

мандував ген. Павло Скоропадський. По прибутті обняв посаду начальника автоколони. Іван Іванович Кобза, людина великої культури, людина — індивідуальність. Тих часів свідомий українець, з твердими національними переконаннями, з рідким організаційним хистом та невичерпаною енергією, взірцево виконував положені на нього обов'язки. До того треба додати — людина товариська, скромна, вирозуміла до своїх підлеглих, та й поважний вигляд, все промовляло за тим, щоб завдяки цими шляхетними прикметами стати в ряди перших, а з часом і оособистих дорадників командира 34-го Корпусу ген. Павла Скоропадського. Навіть поїздки Павла Скоропадського ніколи не відбувалися без участи Івана Івановича Кобзи. Коли 22 квітня 1917 р. командира корпусу викликав до Ставки ген. Корнілов, то разом з ген. Павлом Скоропадським був також Іван Іванович Кобза. Завдяки цим добрим взаємовідносинам з командиром корпусу, задовго перед революцією Іван Кобза дозволив собі стягати до корпусу старшин-студентів українців, переважно харків'ян. Як студент харків'янин мав щастя прибути до 34-го Корпусу і автор цих споминів, і то теж завдяки І. І. Кобзі.

В початках грудня 1917 р. на місце звільненого з своїх обов'язків Командира І-го Українського Корпусу, призначено ген. Рогозу, з яким Іван Кобза не погодився, не зійшовся поглядами, і тому виїхав до Харкова.

В Харкові розпочав формування "Вільного Козацтво", яке продовжував до 14 листопада 1918 року.

Після ліквідації І-го Українського Корпусу в березні 1918 р. я прибув до Харкова та зголосився до штабу отамана І. Кобзи.

З днем 14 листопада 1918 р. (час перевороту Гетьманату) отаман Кобза розночав формування Харківського Слобідського Коша, переважно з "Вільного Козацтва". Завдяки свому хистові та непересічній інтуіції при виборі кандидата на відповідний пост, отаман І. Кобза, від 15 листопада 1918 р. до 1 січня 1919 р., закінчив формування Харківського Слобідського Коша, в склад якого входило 4-полки.

Штаб Харківського Слобідського Коша очолював отаман Ів. Ів. Кобза, того заступником був полковник Олекса Миколаєвич Воронів, він же командир Охтирського Слобідського Полку; начальником штабув пор. Олекса Костюченко, його помічником — хор. Євген Олександрів. Старший адьютант — хор. Іван Кекало, мол. адьютант — хор. Василь Бакаїв. Старшина для доручень — хор. Іван Квітка. Начальник постачання — хор. Іван Панченко. Кватирмайстер підпоручник Олександер Гончар. Скарбник — урядовець Сергій Феденко. Командир обозу сот. Михайло Андропів. Помічник хор. Антон Вергелес. Діловод — пор. Лука Вакулович. Суддя Микола Халява (правник). Кінна сотня — сот. Поборчий. Його помічник — хор. Володимир Демченко. Штабовий сурмач — хор. Цвітенко. Лікар—ветеринар — хор. Микола Суморока. Одяговий референт — хор. Яків Котелевець. Командант Харківського Слобідського Коша — пор. Петро Самойлів.

П о л к и:

1. Харківський Слобідський Полк: Командир полку полковник князь Всеволод С і в е р с ь к и й; помічник — К. П. хор. Грицько Сагайдачний;
2. — Богодухівський Слобідський полк-комадир полку полковник Борис Перетятко; помічник к-ра полку хор. Дмитро Зіменко.
3. — Охтирський Слобідський Полк-командир полковник Олекса Воронів; помічник к-ра полку сот. Борис Вергелес.
4. — Сумський Слобідський Полк: командир полку полковник Кречет; помічник К-ра полку пор. Купліваський (імен не затямив).

Серпень-вересень 1918 року до Харківського Слобідського Коша прибув від Уряду представник державного інспектора, хор. Мик. Гаєвський (правник Харківського університету). Кіш складався у 85% з старшин-студентів, 15% були підстаршини і козаки переважно з 1-го Українського Корпусу.

З Харкова Харківський Слобідський Кіш вирушив в ніч з 1 на 2 січня 1919 року. Перший бій з наступаючим ворогом відвувся на ст. Люботин. Черговий бій на ст. Старий Мерчик і наступний на ст. Ковяги. На ст. Ковяги постала небезпечна ситуація тому, що червона армія заатакувала від сторони ст. Огільці наше ліве крило, а в запіллі несподівано наскочили місцеві прихильники червоних військ .

Небезпеку знищення Харківського Слобідського Коша врятовано завдяки енергійній і завзятій контр-офензиві та допомозі від Кінно-Гірного-Гарматного дивізіону під командою полковника Алмазова.

Харківський Слобідський Кіш продовжує своє існування і оборонні дії. Маршрут з Ков'яг переходив через Чутово. В Чутово урочисто відсвятковано Свято Різдва Христового. В останніх днях грудня 1918 року, отаман І. Кобза виїхав до Полтави, осідку штабу полковника Болбочана з своїм молодшим сином Ігорем. Тому, що Харків, де залишилася родина отамана І. Кобзи, був під большевицькою окупацією, молодший син Ігор Кобза перебув усю визвольну війну при батькові.

Отаман І. Кобза прибув з Полтави до Чутова та взяв учась у Різдвяних святкуваннях. З Чутова Харківський Слобідський Кіш прибув до Полтави, в якій відбувся бій з наступаючим ворогом. З Полтави Харківський Слобідський Кіш пішов похідним порядком, з щоденними боями, як не з військовими частинами Червоної армії, то з пробольшевицькими бандами, аж до ст. Борщі. Завдяки організаторському хистові отамана І. Кобзи здобуто два ешелони залізничного транспорту на ст. Борщі.

Харківський Слобідський Кіш завантажився у вагони, а водночас устатковано провізоричний бронепотяг під назвою "Слободянин".

Командиром бронепотягу призначено полковника князя Всеволода Сіверського. Від ст. Борщі, на Харківський Слобідський Кіш, як надійну здисципліновану частину, покладено завдання охорони залізничних маґістраль і відтоді

Харківський Слобідський Кіш перебував у призначених для нього вагонах, себто воював по залізниці, з дуже частими боями. В одному із цих боїв на ст. Тальне в бронепотягу "Слободянин" згинув геройською смертю командир бронепотягу полковник Всеволод Сіверський. На ст. Помішна відбувся бій з повстанськими частинами під проводом отамана Григорієва. Бій тягнувся 4-5 годин. Останній бій перед переходом до Румунії відбувся на ст. Тераспіль. Румуни зірвали міст через Дністер і тому Харківський Слобідський Кіш залишив свій бойовий ешелон; господарські частини переїхали перед ушкодженням мосту та чекали на бойові частини на ст. Колараш. На ст. Колараш відсвятковано Великдень. Румуни основно пограбували і обдерли нас з усіх маєтків військового характеру, навіть з харчових запасів, та викинули на ст. Заліщики. З Заліщик Харківський Слобідський Кіш переїхав до м. Тернополя на відпочинок. Наприкінці серпня 1919 року Харківський Слобідський Кіш був розформований. Частину включено у 24-ий Сагайдачний полк. Командиром полку призначений полковник Олекса Воронів, а вся решта Коша була включена до інших частин. Отаман Іван Іванович Кобза виїхав до Уряду в Кам'янець-Подільський, і з Урядом переїхав на еміграцію до Польщі. Старання знайти працю за фахом не увінчалися успіхом. Журба про виховання свого сина, який під час Визвольної війни підріс і потребував школи. Не знав нічого про дружину і сина, які залишилися у Харкові. Ностальгія. На нещастя на той час припадає перебування, за дозволом польської влади, відпоручників т. зв. Спеціяльних Комісій, висланих большевиками для агітації і вербування до повороту в Україну. Відпоручники обіцяли амнестію, заохочували до повороту і, як найбільш переконливий аргумент, подавали — потребу працювати для добра і розвитку молодої української ("радянської") держави. Малохто повірив у ті фальшивооблудні обіцянки, але між ними знайшовся Іван Іванович Кобза зі своїм сином Ігорем.

Навесну 1922 року я з смутком прощав у невідоме командира Харківського Слобідського Коша отамана Івана Кобзу, на ст. Здолбунів на Волині.

1924 року наспіла відомість від студентки медичного факультету Є. З. "спіткала твойого командира І. І. К. Повернувся до Харкова у 1922 році. Зараз викладає у Технологічнім Інституті. Якось тримається. Прошу більше мені не писати, для добра безпеки і спокою".

Весною 1950 року, в Монтреалі, Канада, харків'янин П. П. підтвердив мені поворот І. І. К. до Харкова. Викладав у Технологічнім Інституті. Включився у суспільно-громадські справи. Надалі був членом нелеґальної партії "Хліборобів власників". Весною 1928 року ҐПУ арештувало Івана Івановича Кобзу. Вивезли його на Соловки, де того ж року 1928 він відійшов у вічність, чесна людина, добрий вояк-патріот.

Про дружину І. Кобзи і його двох синів я не мав жодних вісток.

С. Музичка

ХТО Я?

Хто я?... Не питайте мене! Я не знаю хто я і куди мені. Правда... Ще так недавно я знав. Я був певний. Якщо б сам Господь був мене запитав:

— Хто ти, чоловіче грішний?...

У мене була відповідь рішуча. Без вагань і без страху.

— Раб Твій, Боже, свідомий українець і патріот!

Сьогодні?... Ні. Не перед Богом, а перед людьми мені ніяк показатися.

Я не належав до жодної партії. Це факт. Хоч до музею мене... Однак я був діяльний. Я бував всюди. Скільки панахид за мною!... Скільки академій! Коли в той сам час було дві академії, я знав раду дати. Тут на «Не пора», там на «Ще не вмерла»... І завжди впорався. Я не перебирав. По серця лінії ішов. Приходив сезон збірок на різні фонди, я свої власні щедро роздавав... Усім потрохи; щоб слава наша не пропала.

Та я не знав, що цього в нас замало. Рішуче замало. Наш патріотизм кладе великі вимоги. Його дименсій нікому не збагнути. Зрозуміла річ, люди почали дивитися на мене косо... Щось воно не теє з тим чоловіком. Ніби українець і не йде з духом стихії! Хто він? За ким стоїть? По якій лінії іде? Кого підтримує?... Зайшов до книгарні і всю нашу пресу з полиць прозбирав! Чи ви бачили щось таке? А в барі випив з бандерівцем!... Мельниківця запитав про пані добродійку!... До двійкаря усміхнувся і соціялістові дав закурити... Про справу говорить з кожним!

Не довго я чекав, щоб довідатися, що я не те, що думав. Несвідомий!... Не патріот!... Ось що. Так діячі мені сказали. Я це вичитав в газеті. У «програмовій статті». Діяч дивився на нашу справу «з різних перспектив» і зробив цікавий висновок «...сьогодні на еміґрації немає ні одного свідомого українця, який не належав би до будь якого середовища, партії, відламу... Хто не определений — несвідомий, не патріот»... Так глаголив діяч. Ось, тобі, перспектива, подумав я...

Я думав. Значить я несвідомий і ще до того не патріот!... Я страждав і переживав. Вкінці рішився. Свідомо! Нехай ворог гине! Вступаю і я до партії... Підсилю когорти. Здобуду національну свідомість і мій патріотизм досягне вершин. Тільки так. Коли я вперто думав, проблема станула горою... Куди? Куди, чоловіче несвідомий? Довкруги лінії, напрямки і боротьба шаліє на всіх фронтах!... Все таки я рішився. До будь якого середовища! Усім їм питоме одне. Іти по власній лінії, своїх однодумців звеличати, інших нетерпіти... Ось вам програма в ідеології... Кожне середовище від народу і кожен

діяч з Божої ласки... Нікому по дорозі з іншими. Мені було все одно. Хай і зненавидять, коби лише свідомим звали...

Мої заходи почалися невдачею. З бандерівцямищ кажіть, що хочете, не так воно легко... І кличку мав і зв'язки наладнані і на кінець нічого. Я старався. Я змобілізував свої невеличкі знайомства. Навіть один китаєць мені багато допоміг. І нічого. Правда, усе ішло в строгій конспірації. Відповідь на моє прохання ще досі законспірована... Однак я збагнув правду. Гірка вона!... Тому, що я неопреділений, тим самим я несвідомий... Раз несвідомий, так непевний! Проста логіка. Замість віднайти втрачену ідентичність, я ще більше розгубився. Несвідомий і непевний!

Я негайно пішов до мельниківців. У них не потрібно клички ні зв'язку. Застукав і «добрий день, пане інженере»... У них, бачите, переважають інженери і агрономи. Не те, що у бандерівців!... Один професор і решта друзі... Пан інженер сидів за столом і щось жорстоко підкреслював в «Шляху Перемоги».

— Сідайте, пане товаришу.

Я сів і представив, як мога патентично, моє гаряче бажання. Пан інженер пильно слухав і дивився на мене з певним недовір'ям.

— Вас напевно бандерівці сюди прислали, щоб шпигувати... А я вам скажу, пане товаришу, що старої гвардії не набрати нікому. Ні. Часи Кракова минулися. Хай деінде шукають за циклостилями і хай в свою миску дивляться... Хитруни знайшлися!

— Пане інженере! Пробачте. Нічого подібного. Я, правду сказавши, у них був і вони мене не прийняли...

— Було зразу так говорити!... Якщо вони вас не прийняли, унас кажіть амінь! Щоб вони собі кпили з нас?... Ніколи в світі! То вони лише в погоні за масами. Ми за аристократію духа, пане товаришу!

Я зрозумів. Несвідомий, непевний і убогий духом стояв я перед паном інженером і не знав на яку стати...

Я себе потішав. У двійці мене напевно приймуть. Вони нетерплять бандерівців і з мельниківцями не знайшли спільної мови. Це для мене вихід. А зрештою це молоде середовище. Ще не вспіли себе поділити. Знахить шанси є. Так я думав... Однак вмить, не знаючи чому, надії почали мене залишати і можливості маліли. Я пригадав собі, що з двійкарями не жарти. У них, що хлоп то докторат!... Понижче доктора нікого. У них не звена, не станиці і не клітини, а якісь інститути! Кожний з них інтелектуальна гармата або якась нечувана гавбиця. Я ішов до них і тремтів...

Мені було все одно. Я хотів здобути втрачену свідомість. Пішов до інституту. В просторій кімнаті серед стирти книг, паперів, газет я завважив дві лисі голови. Двійка!... Я зачув розмову.

— Як вважаєте, пане докторе, зробити з цього «сумаріюм» і хай іде в «аддендa»?...

Мені моторошно стало. Наче в академії наук!... Вони мене завважили.

Сідайте, пане... той... Як ви, пробачте, академічно заавансовані?... — запитав мене лисий діяч, що про ту «аддендy» говорив. Що ви скажете? Краще було мені мовчати. Я ще сьогодні не знаю, як воно мені виховзнулося.

— Та я... Я ходжу на всі академії, пане докторе. Не опустив ще ні одної...

Ну і сказав я! Вони глянули один на одного і підсміхувалися. Я зрозумів, що хотіли сказати... «Ото дядько до нас прийшов»... Ніяк було справити, що я так легко язиком перекреслив.

— А що ви думаєте, пане добродію, так «аб імо пекторе» про статус УРСР? «Де юре ет нон де факто»...

Я впрів. Мені ніколи і на гадку не прийшло, що про нашу справу можна стільки по латині. Ну і уми в них биті! Не диво, що від бандерівців їх наче відрубав! А тепер нарікають, що немає спільної мови. Та як буде!... Ці їм по латині заґерґочуть, а ті рубнуть по нашому, що аж око зблідне і в українському словнику ні цього ні того не знайдете... Робіть тоді «сумаріюм» дискусії про консолідацію... Та звідки!

— Вам би краще до бандерівців... — сказав на кінець пан доктор. — Наші члени академічно заавансовані. Це, бачите, «кондіційо сіне ква нон»... Бандерівці за масами... А нам умів треба!...

Та ще як треба, подумав я. Бачите, термінологія у них висока і чужа, а вже не кажемо про ідеї!

Я не піддавався зневірі. Соціялісти мене приймуть! Вони чейже створили цю партію на злість, чи у противагу націоналістам... Щоб збалансувати наші когорти! Щоб дати приют тим, кого націоналісти викінчили... Так вони мене приймуть без дискусії. З відкритими обіймами. Я аж жалував, що скорше про це не подумав...

Я зайшов до соціялістів. Там був чималий колектив діячів. Курили завзято.

— Доброго здоров'я вам... Як вас по батькові?

— Я... Степан Прокопович...

Увесь колектив щиро засміявся... Я здивувався.

— Ось зразу пізнати, — заговорив один з них, — що ви з Галичини. Вам галичанам мабуть сам чорт плутає оті наголоси... Ви, пробачте, не ПрокопОвич, а ПрокОпович... Ану спробуйте повторити.

Я змішався. Якого дідька я сюди зайшов!... Не наголоси, а життя чорт мені поплутав. Я все таки повторив ім'я по батькові і тим разом вийшло ще гірше. Мій наголос впав на перший склад... ПрОкопович. Вони таки реготалися.

— Ви не гнівайтеся... Не обижайтеся, Степан ПрокОпович... Вам би так купить собі граматіку даже і словник тай ізучать, ізучать... До чорта з ревалюцією. Ізучайте рідну мову. Без мови немає народу. От я часто це говорив Степану Андрієвичу... Так, я його знав... Ну щож хароший був чоловік... Бувало стрінемось, а він зразу про оту ревалюцію аж вухами ллється... І щож було казать...

Я обмежився лише до «так» і «ні». Тут і китаєць правильно наголосить. А діяч соціяліст не переставав про «ґраматіку даже і словник»...

— А ви, Степан Прокопович, все одно заходьте до нас, в любую вам пору. Ми вам раді... Воно, знаєте, і чортові буває нераз скучно... Тільки не про оту ревалюцію...

Я забув за чим прийшов. Сказав «так», вклонився і пішов.

Я чув про Селянську Партію. Хто не чув!... Я знав про неї мало. Тепер знаю ще менше. Однак це була моя остання дошка рятунку. Щоб свідомість здобути! Їм буде байдуже, думав я, чи в мене дух аристократа, чи академічно я заавансований і чи правильно наголошую... Коби лише селянська кров!... А мій батько селянин! Не знав я однак, що просо то не жито!

Я зустрів діяча Селянської Партії. Сидів в шапці за столом і мабуть гірко скучав. А чоловік він незвичайний! Хай би зважився хтось йому межу переорати!... Не люшню, а дишель в руки взяв би... На столі не було жодних паперів. Лише склянка з давно зів'ялими цвітами і кілька колосків пшениці... Селянська перспектива!

— А ви за чим? — гукнув він наче з просоння.

— Я хотів би вступити до Селянської Партії. Я...

— А ви селянин? — він перебив мені і підсунув шапку, щоб мені краще приглянутися.

— Я ні... Мій батько був.

— Ба!... Що батько то не син! Що корова то не бик!

— Пробачте, пане господарю... (Так я його затитулував). Якщо будемо щирі... На еміграції сьогодні немає селян...

— Але Селянська Партія є!... — рубнув він мені. — В УНРаді має голос... Знайшовся мудрагель... То вам напевно бандерівці таке сказали. Ідіть собі до них і там мудруйте...

Я затремтів і оглянувся на двері. Мені пригадалось теж дещо з народної мудрости... Від бика не сподійся молока... Але я не важився цього цитувати. Ні. Ануж у нього в кутку люшня... Це не жарти. Діяч встав. Він був лютий. В поденервуванні він взяв один колос пшениці, вилущив кілька зерен і почав пристрасно хрумкати. Моя місія не увінчалася успіхом. І селяни мене не прийняли...

На листі у мене були ще Гетьманці. Піду туди, думав я, і скажу згодом, що був у мене день нівроку!... Там не застав я діячів — побратимів. Була лише старенька паніматка. А як вона мило вебетала!... Хотілося слухати.

— Та, знаєте, Василь Єфремович з Панасом Миколаєвичем поїхали на море... Ось недавно, днів кілька тому. Так... Бачите, лікар сам приписав. Багато моря, Василь Єфремович, багато моря вам, казав лікар... Ну щож і Василь Єфремович з Панасом Миколаєвичем поїхали. Днів кілька тому... Може будуть місяць, може два... Господь його знає

Мене це зворушило до глибини. Я призадумався. Що значить традиція!... Вимагає свого... Не дай козакові моря і сконати готов з туги і суму. Багато моря треба... В уяві я бачив океан. Василь Єфремович і Панас Миколаєвич на байдаках... Гуляють. А для мене тут бути або не бути... Вони на океані... Тільки мріють шапки... Гетьмани, гетьмани!... Як би то ви встали... Багато моря... Багато моря... Тетяна Олександрівна щебетала. Вона сердега не могла мені в нічому помогти. Ні. Я зрозумів. Не жінкам на Січі рядити!...

Було пізно. Я несвідомий свідомо повертався додому. Втомлений, прибитий. Скільки я бачив, скільки я чув!... Щоб законспірувати свій прихід, я тихцем і босоніж увійшов до спальні. Я був певний, що жінка спала...

— Де ти був? — вмить вона загриміла... — Куди лазиш? Геть мені з хати! Не знаю тебе!...

Я завмер. «Вульнерант омнес, ультіма, некат!»... В розпуці я до себе по латині заговорив... Моя власна жінка теж мене не прийняла... Ні. Покинула. Мабуть за це, що не підпорядкувався... Краще мовчати. Я закурив і побачив себе у дзеркалі. Аж перелякався!... Хто я?... Хто я?... Я в душі репетував. І чим більше я дивився в дзеркало, тим менше я себе пізнавав...

Орест Корчак-Городиський
бунчужний "Галицької Дивізії"

ВІЙСЬКОВІ ВІДЗНАЧЕННЯ

Треба з приємністю привітати розвідку пполк. Миколи Битинського у нашому журналі "Вісті Комбатанта" ч. 1-3 1968 на тему "Українські військові відзначення...", бо тематика про військові відзначення є в нашому військовознавстві найбільше занедбана і через те й так нечисленних розвідках трапляється чимало фахових помилок. Авторам, які бажали б додати чито свої міркування чи історичні дослідження, бракує відповідної української літератури, бракує української термінології, що у висліді доводить до певних помилок.

Слушно завважує автор, що в моїй статті у "Вістях" ч. 121 (Мюнхен, Німеччина) найшов деякі помилки чи дискусійні твердження. Якщо ВШ. Автор на підставі моїх помилок дійде до правильних і фахових співтверджень та заключень, уважатиму, що мимо всіх тих "негативів" моя стаття сповнила своє завдання.

Добре було б, щоб після обговорення всіх (можливих) питань зв'язаних з проблематикою відзначень, а українських пропам'ятних зокрема, видати першу книжку-підручник, де, крім загальної історії про ордени та відзначення, буде зроблена спроба реєстрації та клясифікації українських пропам'ятних відзначень.

Тому що стаття пполк. Битинського є цінним вкладом у цю занедбану у нас ділянку і тому що в ній трапляються деякі недотягнення, я дозволю собі поробити деякі доповнення так історичної як і технічної натури на основі доступних мені матеріялів.

Форми індивідуальних нагород у Римській Імперії не є ще як слід простудійовані, одначе більшість дослідників погоджується в тому, що за геройство і відвагу, виказану на полі бою, відзначувано мечем, щитом ви навіть лавровим вінцем. Тріюмфальні в'їзди були застережені тільки для головнокомандуючих полководців.

Війська імператорів аж до 17-18 ст. складались головно із шляхти, якої **обов'язком** було виступати разом з володарем проти ворогів і тоді найбільш вживаною нагородою **(не відзначенням)** були земельні наділи чи інші матеріяльні добра. Це була своєрідна заплата за виконану службу, а не конечно нагорода за геройство. Наш земляк Франц Юрій Кульчицький, якого геройський вчинок врятував Европу перед заливом турків, одержав за свою видатну участь і геройство в побіді над турками під Віднем 1683 р. матеріяльну нагороду у виді кави.

З цього ясно, що індивідуальні відзначення за заслуги постали скоріше чим за геройство.

Коли володарі почали виявляти особам за доконану службу своє признання в формі відзначень — це був початок **орденів** за заслуги. При нагороджуванні тими орденами, дух спільноти, так питомий серед лицарсько-духовних орденів, не відігравав ще великої ролі, — це було радше бажання володаря виявити своє признання публічно.

Ордени заслуги були зразу тільки в одній клясі, як це було із першим, французьким орденом **св. Михаїла"**, який постав 1469 р., чи св. Духа, який постав 1578 р. Ті два ордени можна вважати передвісниками градації орденів, бо прим. орден св. Духа могли одержати тільки ті, що вже мали орден св. Михаїла. Оба ті ордени вже не існують, як не існує орден св. Людвика, що його встановив 1693 р. французький король Людвик XIV. Про останній згадуємо тільки тому, що це був перший властивий орден заслуги в 3-ох ступенях.

Від давна було важною справою нагороджувати за геройські вчинки на полях бою. Зразу було звичаєм нагороджувати відважних старшин за спеціяльно вдале провадження воєнних операцій посілостями, з якими було пов'язане особисте гербове шляхецтво, а також і спадкове (це останнє мало спеціяльне значення для наємних військ), як рівнож і доживотня пенсія. Тому, що було дуже легко до цивільного ордену (за заслуги) додати військові емблеми і в той спосіб нагороджувати за військово-воєнні заслуги, постали з часом спеціяльні ордени-відзначення виключно за геройські чи воєнні заслуги.

Першим того рода відзначенням треба вважати шведський орден "Меча", який постав 1522 р. Щойно у 18 сторіччі постали у різних народів спеціяльні військові, боєві ордени — відзначення за індивідуальне геройство, з яких деякі існують до сьогодні.

1736 р. постав польсько-саксонський св. Генриха. 1757 р. австрійський орден Марії-Тереси, встановлений цісаревою Марією Тересою за визначне геройство на полі бою. Пізніші австрійські цісарі, як прим. Франц І-ий (1758) чи Йосиф ІІ-ий (1765) додали різні поправки до статутів, а від 1878 р. з орденом Марії-Тереси була пов'язана також і доживотня грошева винагорода. Діти власників орденів мали також деякі привілеї, головно коли ходило про прийняття до старшинської школи чи університетів. Воєнний орден Марії-Тереси, як найвище воєнне австрійське відзначення за геройство, міг одержати кожний вояк австрійської армії без огляду на військовий ступінь чи віровизнання.

1769 р. постає російський царський орден св. Ґеоргія за боєві заслуги. Совєтський Союз не задержав самого ордену, але задержав ленту "Ґеоргія", яка надається до 2-го ступеня Ордену Слави.

Орден за бойові заслуги, який до сьогодні є у великій пошані, як у своїх так у чужих є польський орден "Віртуті Міілтарі", встановлений польським королем Станиславом Августом ІІ-им Понятовським 1792 р., який має 5 кляс. Сама історія ордену, головно після розподілу Польщі, а спеціяльно після недавного Листопадового повстання 1831 р. є цікава ще й тому, що царський

уряд привластив собі той орден і нагороджував ним російських старшин, що відзначились чито у здушенні повстання чи здобуванням Варшави.

В книзі С. Андоленко — "Нагрудные знаки русской армии", (Париж, 1966) є зображені всі полкові відзнаки російської царської армії, між якими зараховано і нагрудний хрест "Віртуті Мілітарі" — в чорній емалії, з золотою обвідкою і польським орлом з короною в середньому колі (стр. 62), як полкова відзнака лайбгвардії гренадирського полка. Автор згадує, що тим польським відзначенням були нагороджені всі "чини" полка за відвагу в штурмі Варшави 1831 р.

Гродненський ляйбгвардії гусарський полк дістав змодернізований (26. 6. 1910) "Віртуті Мілітарі", як свою полкову відзнаку, в якому замість польського орла, була литовська "погонь" (вершник) (стр. 71). Так само Волинський лайбгвардії полк мав ювілейною полковою відзнакою "Віртуті" (стр. 82). І-ий фінляндський артил. дивізіон, 3-тя гірська батерія мала своєю відзнакою "Віртуті" з російським двоголовим орлом по середині. Уряд новоствореної Польщі відновив "Virtuti Militari", як найвище боєве відзначення польської армії. В 1919 р. уряд новоствореної Польщі відновив "Віртуті Мілітарі" як найвище боєве відзначення польської армії*.

З причини визвольних воєн у 19 ст. постало більше воєнних відзначень (не конче орденів). 1806 року постав баварський воєнний орден Макса Йосифа, а в 187 баденський воєнний орден Карла Фрідріха. Спеціяльну ролю в Німеччині відограв і відограє "Залізний Хрест" — бойове відзначення за відвагу, встановлений 10. III. 1813 р. пруським королем Фридриком Вільгельмом III-им, якого первісна форма є задержана до сьогоднішнього дня.

Після 2-ої світової війни західні аліянти вимогли рішення, що не вільно носити військових відзначень 2-ої світової війни з видимим знаком свастики. На "Залізних Хрестах" всіх відмін замінено свастику дубовими листками. Це вперше в історії військових відзначень зроблено таку зміну. Чи цей прецеденс матиме значення на майбутнє, важко сказати. Тому, що пполк. М. Битинський подав Історію орденів дуже побіжно, я дозволю собі подати деякі доповнення, зокрема тому, що ми дуже часто оперуємо поняттями "орден", "орденоносець", не знаючи правдивого значення та історії орденів.

* В 1964 році одержав орден "Віртуті Мілітарі" 4-ої кляси і головнокомандуючий Української Національної Армії генштабу ген. полк. Павло Шандрук від польського екзильного уряду за свої геройські подвиги як контрактовий старшина польської армії в часі польсько-німецької війни в вересні 1939 р.

Історія Орденів

Постання орденів датується раннім середновіччям. Дійсно, латинське слово "ордо" дало свою назву, але його не треба розуміти як загін-відділ, як думає пполк. М. Битинський, а радше замкнений гурт людей, які мали специфічні завдання і зобов'язання та підлягали суворим законам внутрішньої дисципліни.

Хоч в загальному вважається, шо початок орденів — замкненого гурту людей — походить від організаційної системи католицьких монаших і парамілітарних організацій з часів хрестоносних походів, то Ґеорґ Д. Дамакопульос — "Грецькі ордени і медалі" (в англійській мові, Атени, 1961) уважає Візантійський Орден св. Константина з 313 р. найстаршим орденом у модерному розумінні.

В часах Хрестоносних Походів до Святої Землі постали спеціяльні ордени, які, крім монаших зобов'язань, мали також і лицарські завдання.

Ще в час, коли прочани без трудностей відвідували св. Землю, італійські купці з Амальфі створили 1048 р. Бенедиктинський Манастир, при якому постав також шпиталь, що в ньому прочани одержували приміщення і лікарську опіку. Оце **братство** світських людей, яке опікувалося шпиталем, було затверджене 1113 р. папою Пасхалем ІІ-им, як Шпитальний орден св. Івана з Єрусалиму (Хрестителя), або популярно званий орден **Йоанітів,** (М. Битинський помилково називає їх Йонітами). Члени ордену носили чорний плащ з білим латинським хрестом, а згодом, під час воєнних виправ — на червоній накидці білий поперечний хрест, а в часах спокою, чорна накидка з білим Мальтанським Хрестом. Приблизно 1112 р. тодішний великий майстер ордену французький лицар Raymund du Puy поширив завдання ордену, прийнявши також і військово-оборонні обов'язки. В той спосіб члени ордену сповняли 3 різні завдання: лицарі — для воєнних дій, священики — духова опіка і брати — для праці в шпиталях. Особи не шляхетського походження могли бути прийняті виїмково, як "лицарі з ласки". В засаді, лицарями ордену Йоанітів мусіли бути особи шляхетського походження.

Після того, як в 1291 році Святу Землю захопили магометани, орден на короткий час переніс свій осідок на острови Кипр, 1310 р. на острів Родос, а 1530 р. на острів Мальту, де він одержав нову назву "Мальтанські лицарі". Головна кватира ордену перебувала на острові Мальта аж до 1798 р., звідки усунув його Наполеон Бонапарт. Тому, що і острів Родос, як і Мальта були власністю ордену — прислуговував йому додатковий титул "суверенний", який і задержався до сьогоднішнього дня. Після деякого "скитання" від 1834 року головним осідком ордену стало місто Рим.

У зв'язку з реформацією постав у Німеччині протестантський орден Йоанітів, який пов'язує свій початок з Мальтанським орденом. Орден відновив 15. X. 1852 р. король Фридрих Вільгельм IV-ий. Завданням членів ордену,

який існує до сьогодні, є ті самі гуманітарні цілі, що лягли були і в підстави його постання.

Католицький Мальтанський орден з осідком в Римі є продовженням ордену Йоанітів. Згідно із найновішим статутом, затвердженим папською буллею 8. XII. 1956 р., він має 3 кляси. До сьогоднішнього дня члени мальтанського ордену мусять доказати своє шляхетське походження. Мальтанський орден не є офіційним папським відзначенням, але тому, що його членами можуть бути духовні особи, він підлягає папській конгреґації орденів. В інших випадках він є самостійний і в країнах свойого розгалуження є суб'єктом державного права.

(Далі буде)

Ф. Кордуба

ЗРАДНИК ЧИ ПАТРІОТ?

Sven Steenberg
WLASSOW — VERRÄTER ODER PATRIOT?
Verlag Wissenschaft und Politik, Koeln 1968.

Політична книжка Свен Стеенберґа "Власов — зрадник чи патріот?" — це автентична, насичена багатством різних джерел і документів біографія ген. Андрея Андреєвича Власова, одного з досвідчених полководців Червоної Армії, який рішився очолити боротьбу проти большевизму. Вже сам наготовок цієї студії викликує зацікавлення у кожного, хто цікавиться проблемами боротьби проти большевизму. В неменшій мірі ця книжка повинна зацікавити також український політичний і комбатантський світ на еміґрації, бо ген. Власов, як це відомо, 14 листопада 1944 р. створив у Празі "Комітет Визволення Народів Росії". Безсумніву український світ, що від 1917 р. стоїть у безупинній боротьбі з московським большевизмом і в тій боротьбі приніс величезні жертви, радів з приводу того, що серед російського народу зродився почин до активної боротьби з деспотією Сталіна. Але рівночасно українське громадянство тривожилося, щоб той російський почин не ускладнив собі та іншим намагання створити свобідне та впорядковане життя народів Сходу Европи. Виникло побоювання, щоб Комітет, очолюваний ген. Власовом, не пішов слідами деяких кол. царських генералів, напр. Денікіна, який замість того, щоб зосередити всі сили й задуми на боротьбу з большевизмом, вів цілком непотрібно війну з Україною, яка саме змагалася тоді з Советами. Ген. А. А. Власов, це передусім один із визначних полководців Червоної Армії, для якої він опрацював нові методи вишколу та в боротьбі проти німецьких

Армій вмів застосувати відповідну стратегію і тактику. Він, кол. командир IV-го панцерного корпусу у Львові, один із видатних командирів-оборонців Москви. Людина, яка з відданістю боронила СССР, вкінці опинившись в полоні біля Волхова 12 липня 1942 р., рішилася організувати боротьбу для повалення большевицької тюрми народів. Ген. Власов — це символ незламного вояка, зразок російського патріота. Його життя від народження (1 вересня 1900 р.) до ганебного страчення на шибениці в Москві (17 січня 1947 р.), це відкритий шлях кар'єри та фінал трагізму. Студія С. Стеенберга в подробицях описує життєвий шлях тієї непересічної людини, яка в історії СССР, під час другої світової війни своїми ділами доказала, що не зважаючи на систему виховання, вона виповіла боротьбу тій системі. Самозрозуміло, він став дороговказом для інших у творенні т. зв. "Російської Освободітельної Армії" (РОА).

Не будемо зупинятися над змістом тієї, під кожним оглядом цікаво написаної та вартісної, книжки, яку варто набути Звернемо нашу увагу на політичний акт Власова, особливо його інтерв'ю, дане газеті "Фелькішер Беобахтер" від 7. грудня 1944 р. Це інтерв'ю віддзеркалює оцінку ген. Власова боротьби українського повстанчого руху на українських землях. що їх знову окупували большевики. В інтерв'ю Власов м. ін. ствердив, що "...Немає мабуть ні одної оселі в Україні, в якій не було б хоча одної малої групи українських націоналістів, що не присвятили б себе святій та повній жертв боротьбі за добро українського народу. Ясно, що ця боротьба лише тоді може привести до перемоги, коли об'єднаються всі зусилля. Це об'єднання національних змагань знаходить тепер свій живий вияв в українському повстанчому русі..." І далі під час інтерв'ю Власов сказав: "Український нарід має свою власну історію і свої власні змагання... Ми поставили собі за мету боронити національні права всіх народів, зберігати їхню самостійність і знищити погубний інтернаціоналізм. Підписаний в Празі маніфест признає за кожним народом право на самостійний розвиток і на державну незалежність..." Дійсно ідеальні гасла, однак для кол. співробітників ген. Власова в НТС вони звучать, як утопія.

Автор докладно представив у студії хід організації Російської Визвольної Армії (РОА), особливо 1-ої дивізії, та боротьбу тієї дивізії над Одрою. Як відомо, в склад РОА входила формація Українське Визвольне Військо (УВВ), про що автор у студії не згадує. В командному складі РОА зауважується багато українських прізвищ. Багато уваги присвятив автор східньо-европейській політиці III-го Райху, яка-то політика в ніякому випадку не сприяла посиленню боротьби та визволенню поневолених народів СССР. Свою студію автор закінчив описом трагедії над Дравою, яка розігралася 1. червня 1945 р., під час якої англійська влада передала Советам 37 генералів, в тому числі генералів червоної армії: А. А. Краснова, С. Н. Краснова, Доманова, Тіхоцкого, Головка, Сілкіна, Тарасенка, Васільєва, Соломахіна та султана Келеч Ґірея. Крім того советській владі було передано 2,200 старшин та кругло 30,000 козаків.

Зміст книжки в загальному, це віддзеркалення не тільки життєвого шляху ген. А. А. Власова, але, що важливіше, вказання на помилки політики III-го Райху щодо Східньої Европи, що у висліді була причиною післявоєнної політичної констеляції у південно-східній Европі.

Праця С. Стеенберґа ілюстрована, з таблицями хроніки з життя ген. Власова і скороченнями, крім цього в праці список використаної літератури й реєстри осіб.

ХІРОТОНІЯ ЄП. ІОВА СКАКАЛЬСЬКОГО

В суботу й неділю, 9 і 10 листопада 1968 року в церкві — Пам'ятнику св. Андрія в Савт Бавнд-Бруку відбулася урочиста церемонія наречення і хіротонії на єпископа УПЦ, колишнього полевого духовника православних українців полонених в Ріміні — Італія, архимандрита Іова Скакальського.

З доручення хворого митрополита УПЦ Іоана Теодоровича, наречення довершили в суботу 9 листопада, архиєпископ Мстислав в сослуженні єпископа Олександра із Чікаґо.

Хіротонія архимандрита Іова в єпископа відбулась у неділю 10 листопада під час св. Літурігї після відспівання "Святий Боже". Новообрасому єпископові асистували протопресв. проф. Ф. Кульчицький і І. Гундяк та протодиякони В. Поліщук і М. Малюжинський (останній також кол. дивізійник).

Церква-Пам'ятник була заповнена людьми не тільки із дооколичних місцевостей, але також із різних східніх стейтів ЗСА та східньої Канади. Найбільшу групу одначе творили побратими по зброї владики Іова з 1-ої Дивізії УНА разом із кол. командиром УНА ґенералом Павлом Шандруком та головою КУ Братства ЗСА, інж. В. Забродським. Організовано та з прапорами брали участь станиця Братства 1-ої УД УНА з Нюарку та Братство Броди-Лев із Нью Йоржу.

Заля осередку в Бавнд-Бруку не могла помістити всіх, які бажали взя-

Єп. Іов і Архиеп. Мстислав, за ними прапори Братства І УД УНА (Нюарк) і УСГ-Торонто.

Гр. Яремчук, В. Сидор з прапором, пані Т. Панченко і д-р С. Федюк.

ти участь в урочистій трапезі, що її розпочав молитвою владика Іов. Після цього владика Мстислав привітав нового єпископа від себе та хворого митрополита Іоана, потім відчитано ряд привітів від духовенства, друзів і приятелів та різних рромадських організацій. Поміж цими привітами були й листи-привіти від Головної Управи Братства кол. 1. Дивізії УНА, Краєвої управи 1. УД УНА — Канади, Братства охорони воєнних могил "Броди-Лев" з Нью Йорку, від редакції Вістей Комбатанта, а від Братства ЗСА склав усний привіт голова КУ інж. В. Забродський; проф. Головацький від кол. полонених 1. УД в Ріміні та д-р С. Федюк від станиці Нью Йорк. Окремий письмовий привіт прислала владиці Іовові також і Укр. Стрілецька Громада з Канади та Союз Ветеранів Українського Резистенсу Америки.

Владика Іов Скакальський одержав і різні дарунки від своїх приятелів і знайомих, як і від організацій, між якими відрізнявся найкращий дарунок від Братства Дивізійників (750 дол. на митру), а також від Братства Броди-Лев 100 дол.

Кол. вояки 1-ої УД УНА своєю участю і жертвенністю дали найкраєий доказ, що вони вміють оцінити успіхи своїх побратимів і вміють піддержати їх і морально і матеріяльно без уваги на політичні та релігійні зрізничкування серед своїх членів.

Першим промовцем на цьому прийнятті був кол. головнокомандуючий УНА ген. Павло Шандрук, а останнім владика Олександер із Чікаго (також кол. полевий духовник 1-ої УД УНА).

Небаром після свячень владика Іов виїхав до Південної Америки, де він дістав призначення як вікарій митрополита Укр. Правосл. Церкви з осідком у Куритибі, Бразилія.

Редакція Вістей Комбатанта бажає владиці Іову якнайкращих успіхів у виконанні його нелегких пастирських обов'язків серед укр. православної громади Південної Америки.

ПРИВІТ

З нагоди 50-річчя Світлого Листопадового Зриву і створення Української Галицької Армії Українська Стрілецька Громада у Ванкувері, Б. К., пересилає Хвальній Редакції журналу "Вісті Комбатанта" та всім побратимам зброї найсердечніший палкий вояцький привіт, а достойним редакторам кріпкого здоров'я і снаги у виконуванні редакційних обов'язків із найкращим успіхом. Щасти Вам Боже.

За Управу УСГ — Відділ Ванкувер, Б. К.

Матвій Заяць — Голова

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ І-ої УД УНА

ЗУСТРІЧ КУ КАНАДИ ІЗ Д-РОМ ФОСТУНОМ

Заходами Краєвої Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді відбулась дня 30 грудня 1968 р. товариська зустріч із секретарем Об'єднання б. вояків українців у Велико-Британії, Д-ром Святославом Фостуном. Зустріччю проводив голова КУ Братства п. В. Гузар, який на вступі привітав гостя із Англії та голову ГУ Братства д-ра М. Малецького. Запрошений до слова д-р Фостун зробив короткий огляд діяльности та організаційного стану Об'єднання б. вояків українців В-Б, в якому він згадав і про початки ОбВУБ, яке зараз начислює 1,881 членів, з яких 98 відсотків це кол. дивізійники. За організаційною структурою ОбВУБ розподіляється на 6 округ із 54-ма місцевими клітинами. Центральну Управу членство вибирає що два роки, але місцеві клітини вибирають всі власні керівні органи кожнорічно, таксамо окружні управи. Кожний голова округи є рівночансо зв'язковим своєї округи із централею, яка знаходиться в Лондоні.

З метою вдержання безпосереднього зв'язку із членством, розкиненим по цілій Велико-Британії, Центральна Управа видає свій власний пресовий орган "Сурмач", який редагує сам д-р Фостун, а адміністративною сторінкою завідує п. Матчак. Колись "Сурмач" появлявся квартально, але з уваги на фінансові труднощі, тому що кошти друку в Англії є дуже великі, останні два роки "Сурмач" появляється вже тільки раз у рік. Крім "Сурмача" Централя ОбВУБ видала також свій альманах і збірку з нагоди 20-ліття створення ОбВУБ (1949-1969) та деякі інші видання, але все це залежатиме самозрозуміло від фінансових засобів.

Кожного року Об'єднання влаштовує здвиги-зустрічі свойого членства й авторитет колишніх дивізійників стоїть дуже високо в Англії. Об'єднання співпрацює із іншонаціональними ветеранськими організаціями, а в тому і з Британським Легіоном, хоча за виїмком Легіону всі інші чужинецькі організації ветеранів є невеликі, за виїмком хіба поляків. З поляками одначе Об'єднання не має ніякого контакту, тому що це в основному кол. вояки 2-го Корпусу ген. Андерса, які стоять на становищі польськости зах.-українських земель, і як таких невіддільної частини Польщі, хоча не бракує уже й серед поляків людей-реалістів.

Співпраця із українськими комбатантськими організаціями у Велико-Британії, яких є чотири, а саме: Союз бувших Вояків у Великій Британії, Легіон Симона Петлюри, Фронт Симона Петлюри та ОбВУБ, проводиться на терені т. зв. "Комбатантської Ради", якої головою є полк. Віктор Малець, а секретарем інж. Кудрик. З різних причин Рада є малодіяльна, але час до часу за її координацією влаштовуються спільні виступи.

Одним із головних завдань Об'єднання є нести допомогу інвалідам. Тепер є в Англії сорок п'ять дивізійних інвалідів, але їхнє майбутнє є забезпечене оселею, закупленою за пожертви зложені колишніми воєннополоненими дивізійниками в Англії ще в 1949 р. Оселя знаходиться в   і має 33 акри землі, де розбудовано птахо та свинофарму й завдяки чому оселя є не тільки самовистарчальна, але навіть дає деякі приходи. Крім того Об'єднання допомагає також і інвалідам в Европі, але не через СУВІ в Німеччині,але безпосередньо.

У відповідь на уділені інформації д-ра Фостуна, голова Гол. Управи Братства, д-р М. Малецький поінформував гостя про діяльність Головної Управи Братства, а зокрема про видавничу діяльність. За останніх кілька років ГУ видала книжку проф. З. Зеленого та підготовляє до друку український переклад споминів шефа штабу української Дивізії, мажора Гайке "Вони хотіли волі", а також робить заходи, щоб ця книжка появилась і в німецькій мові. Другою на черзі буде збірна праця про життя у таборі полонених українців у Ріміні, Італія, яку підготовляє п. Вс. Будний, як також збираються матеріяли до детальної історії Дивізії, яка мала б подати загальні інформації про всі складові частини Дивізії. Крім того ГУ Братства разом із Головною Управою ОбВУА та інших ветеранських організацій Канади й Америки, видає дво-місячник "Вісті Комбатанта", які зараз появляються в Торонті. ГУправа, закінчив д-р Малецький, є вповні задоволена із того, що їй вдалося знайти засоби співпраці із різними ветеранськими організаціями, яких лучить один спільний журнал.

Зробивши короткий огляд діяльности та плянів на майбутнє Головної Управи Братства, д-р Малецький звернувся до гостя з Англії, д-ра Фостуна, із закликом до тіснішої співпраці із Об'єднанням б. ВУБ, яке у дійсності є організацією тих же самих колишніх вояків І-ої УД УНА тільки під іншою назвою.

Сотник Б. Підгайний піддержав думку сот. М. Малецького, підкреслюючи, що Братство в основному різниться тим, що воно стоїть на понадпартійній базі й об'єднує лише бувших членів І УД тоді як ОбВУБ охоплює принаймні теоретично всіх бувших вояків українців на терені Велико-Британії. Крім цього ОбВУБ є під виключною контролею одної партії, одначе, заявив сотн. Підганий, це зовсім не означає, що Братство і Об'єднання не могли б зі собою взаїмно співпрацювати, зокрема в таких ділянках як спільне опрацювання й видання історії І-ої Української Дивізії та в інших подібних виданнях.

Крім цього сотн. Б. Підгайний, як один із членів Капітули пропам'ятних відзнак Броди, порушив і справу наладнання гармонійної співпраці двох членів Капітули в Англії із рештою, 11-ти членами на терені Півн.-Американського континенту. Непорозуміння, які зайшли, є вислідом персональних амбіцій із одної сторони та браку періодичних звітів із діяльности членів в Англії, які ведуть самі усе книговедення. При цьому сотн. Підгайний пообіцяв пов'язатися із іншими членами Капітули на цьому континенті й постаратися, щоб непорозуміння були якнайшвидше ліквідовані.

Василь Верига, редактор Вістей Комбатанта, запрошував Централю Об'єднання як і поодиноких членів на терені Велико-Британії до співпраці у Вістях Комбатанта, а зокрема у підготовці історії Дивізії, як також пропонував поширення Вістей Комбатанта серед членів Об'єднання. Поява "Сурмача" раз в рік зовсім не є в стані вдержати належний контакт із членством. Коли б Об'єднання приступило до співучасти у видаванню Вістей Комбатанта й поширило його на своєму терені, це привело б до тіснішої співпраці Европи з Америкою.. З цього скористало б також і видавництво Вістей Комбатанта, яке також має фінансові труднощі. Така співпраця могла б бути на базі нашого порозуміння із ОбВУА, яке має свого редактора, а Братство свого, які спільно співпрацюють у найкращій згоді. Матеріяли ОбВУБ могла б редаґувати редакція в Лондоні й пересилати до друку в Канаді. До речі, якщоб із престіжевих мотивів ОбВУБ бажало б видавати кожного року одно число в Англії, тоді і це було б можливо зробити. Така співпраця запевнила б і взаїмну всесторонню інформацію українських ветеранських організацій, які беруть участь у видаванні журналу, а також Краєвими Управами Братства та їх станицями в Арґентині, Австралії, Америці й Канаді як і поодиноким членам у різних країнах світу, де станиць Братства ані Краєвих Управ немає так як Центральна Америка, Франція та Німеччина чи Нова Зеляндія, де розходиться журнал Вісті Комбатанта.

Д-р Фостун пообіцяв зі своєї сторони з'ясувати усі ці справи на засіданню Централі, а в міжчасі просив держати із ним кореспонденційний зв'язок. Вечір пройшов у приємній товариській атмосфері і в ньому взяли участь ще й такі члени Краєвої Управи Братства: Богдан Дусанівський, секретар, мґр. Богдан Кальба, допомоговий референт, Іван Падик та Степан Ґула, а також Богдан Бігус, видавничий референт ГУ, Андрій Коморовський, член редакційної колеґії Вістей Комбатанта.

"ШЛЯХОМ ЗБІЛЬШЕННЯ АКТИВНОСТИ І НАПОЛЕГЛИВОЇ ПРАЦІ ДО УСПІХІВ"

Загальні Збори Станиці Братства 1 УД УНА у Філядельфії, які відбулися 2. листопада 1968 р., доказали безсумнівно, що ця Станиця завдяки активності та гармонійній співпраці всіх членів Управи під проводом невтомного голови Богдана Артимишина, як теж співдіяні майже всіх членів Станиці, займає сьогодні одно з найперших місць в рямцях Крайової Управи Братства в ЗСА.

Після вибору Президії Зборів у складі: І. Скіра — предсідник, О. Лисяк — заступник предсідника і М. Гись — секретар, як теж В. Заброцький, голова Крайової Управи в ЗСА, і М. Ліщинський — оба як почесні Члени Президії, звіт з діяльности Управи Станиці за час від 4. листопада 1967 до 2. листопада 1968 р. подав голова Управи Б. Артимишин.

Активне членство Станиці збільшилося в діловому році з 45 до 55 членів, зменшуючи одночасно кількість пасивних членів з 25 до 20 осіб. Підкреслюючи святкування 25-річчя створення 1 УД в місці осідку Станиці та привітання Їх Блаженства Верховного Архиєпископа Кардинала Йосифа Сліпого, Голова ствердив, що ці дві історичні події зактивізували саме в цих двох моментах не тільки весь актив, але частинно також і пасив членства Станиці, які стали на висоті своїх завдань, виконуючи свої обовязки, та солідарно і численно включившись в працю, вивязувались зразково з наложених на них обовязків.

Діяльність в громадському секторі в Філядельфії не натрапляла на окремі ускладнення. Як попередніми роками Станиця була активним членом місцевого Відділу УККА, Кредитівки "Самопоміч", ЗУДАКу та Суспільної Служби у Філядельфії, беручи участь через своїх делеґатів у загальних зборах тих організацій та в громадських нарадах Відділу УККА. На Світовому Конґресі Вільних Українців, який відбувся в 16-19 листопада 1967 р., представником Станиці був голова Б. Артимишин, беручи участь у всіх нарадах, маніфестаціях, бенкеті СКВУ, з'їзді українських комбатантів та спільній вечері дивізійників. Громадська співпраця Станиці проявлялась через представників чи окремі делегації у підготовці або лише участі в місцевих імпрезах і святкуваннях, як: Свято Української Державности 22 січня, 25-річчя УПА, 30-річчя від дня смерти полк. Евгена Коновальця, відслонення портрету ген. Т. Чупринки у Пластовій Станиці у Філядельфії, 50-річчю Української Громади при 23-тій і Брави вул., бенкеті спалення морґеджу "Дому Молоді СУМА", в посвяченні пам'ятника Президента УНР д-ра Степана Витвицького в Бавнд Бруку, похоронах ген. О. Загродського, у бенкетах з нагоди підвищення о. крил. Романа Лободича до почесті мітрата та о. дек. Мирослава Харини до гідности папського шамбеляна. Управа Станиці включилась в акцію збірки фондів на Катедру Українознавства при Гарвардському Університеті. Підчас авдієнції в Блаженнішого Верховного Архиєпископа Кардинала Йосифа Сліпого, Крайова Управа Братства 1 УД УНА в ЗДА зложила "Дар Любови" в висоті 1,000.00 дол., серед яких був дар від Станиці у Філядельфії і її членів в сумі 730.00 дол.

В гармонійній та зразковій співпраці з іншими українськими комбатантськими організаціями, які діють на терені Філядельфії, Станиця брала участь в

Чнну 1967 р., в поході на снмволічну моспільному відзначуванні Лнстопадового гнлу на цвинтарі в Факс-Чейсі підчас Зеленнх Свят, де з нагодн 25-річчя 1 УД зложнла на могнлі окремнй вінок.

Прн співпраці місцевнх комбатантськнх організацій Станнця відзначнла 25-річчя створення 1-ої Української Дивізії ювілейннм бенкетом і балем, що відбувся 11. травня 1968 р., та про якнй були окремі звіти в українськнх часописах.

Делегати Станнці бралн участь у відзначуванні Срібного Ювілею Дивізії в Ню Йорку, Нюарку, Ню Гейвені та в Торонто, Канада.

24-ті роковнни бою під Бродамн Станнця відзначнла святочннми сходннами, 20-хвнлнною авднцією в радіопрограмі ім. В. Блавацького авторства С. Кондрата, в оформленні і внконанні акторів Марії і Шолоднмнра Карп'яків. Станнця взяла також участь у Панахнді, яку влаштувала в річннцю Бродів Станниця Братства б Лігайтоні, Па.

З розрнвковнх імпрез треба згадати "Днвізійну Маланку" 13. січня 1968 р. та "Печення бараболі" в дні 21. вересня 1968, яке було влаштоване спільно з Станницею в Лігайтоні.

Після звіту головн з цілорічної діяльностн Станнці, звітувалн ще В. Сімків — секретар, Т. Рак — скарбннк і Д. Шевчук — кольпортер.

Крім головн Крайової Управн Братства в ЗДА В. Заброцького та О. Луцького, які висловнлн голові та членам Управи Станнці особлнву подяку за успішну цілорічну діяльність, не зголоснвся ніхто більше до слова, оплесками приймаючн всі звітн.

На внесок Контрольної Комісії уділено одноголосно абсолюторію уступаючій Управі та внсловилн признання всім її членам.

На внесок Номінаційної Комісії одноголосно внбрано такнх членів нової Управн: Б. Артнмншнн — голова, 1-шнй заступннк голови О. Луцькнй, 2-гнй Я. Колодій, секретар — В. Сімків, скарбник — Т. Рак, імпрезовий референт — М. Бойчук, пресовий референт — С. Конрад, кольпортер — Д. Шевчук, хорунжнй — Е. Шкільннк.

До Контрольної Комісії ввійшли: І. Скіра — голова, Р. Клос і Р. Кобрнн — членн. В склад Товарнського Суду були внбрані: В. Ціханськнй — голова, та члени: М. Гнсь і Т. Мамчук.

Після поладнання декількох біжучнх справ, як теж прнвітальнних слів нововнбраного головн, Предсідник закрнв збори, які наглядно доказали, що шляхом збільшеної актнвностн та наполеглнвої праці Управи і всіх членів Станнці у Філядельфії, вона дійшла до своїх світлнх успіхів.

(СК)

"ВОЯЦЬКИЙ ВЕЧІР" СТАНИЦІ БРАТСТВА 1-ої УД УНА В НЮ ЙОРКУ

На завершення святкувань Золотого Ювілею відновлення Збройннх Снл та Срібного Ювілею створення Української Національної Армії, Станнця Братства 1-шої Української Днвізії Української Національної Армії в Ню Йорку уряднла "Вояцький Вечір" дня 28 грудня 1968 р.

Програма Вечора була дуже цікава і змістовна. Перша, мнстецька частнна, була всеціло посвячена авторові кннжки

"Белярія-Ріміні-Анґлія", п. Евстахієві Загачевському, який з великим пережниваиням виголосив "Слово від Автора". Він згадав про свій вояцький запал стати воїном у рядах українського війська, а відтак коротко і цікаво иачеркнув свій пережитий шлях вояка-дивізійника, а відтак дивізійника-таборовика. Його гарячим бажаиням, казав автор, було залишити якусь тривалу пам'ятку з цього крівавого і терністого шляху, який прийшлося йти 1-ій Українській Дивізії Української Національної Армії. Він уважав, що кров упавших побратимів до чогось зобов'язує тих, які залишились при житті, і це власне було головним стимулом до написання його трох книжок: "Спомини фронтовика", "Львівська Братія" та останньої "Белярія-Ріміні-Анґлія".

Мистецьку частину Вечора виповнили рецитації вибраних віршів та прозових уривків із книжки "Белярія-Ріміні-Анґлія", а також гра на бандурі.

Вірш Юрія Фореся, "Отченаш", чудово віддеклямувала студентка гайскулу, Наталія Чума. Вірш Андрія Легіта "Прощання" із незвичайним відчуттям виголосила п. Барбара Левинська, а вірш Богдана Борн "Далекий Краю" дуже гарно відчитала студентка каледжу, Марія Пришляк. Прозовий уривок "Розподіл харчів" відчитав суддя Лев Вербенець, "Рік праці відчитав артист п. Михайло Яблонський та "Промова сотника Богдана Паничука", в заступстві адв. д-ра Богдана Левицького, відчитав д-р Семен Федюк. Проф. Роман Левицький, бандурист, прекрасно виконав "Гетьмани".

У другій частині Вечора присутні оглянули виставку друкованого слова із таборів Белярія і Ріміні, а саме: скомплетовані річники щоденника "Життя в Таборі", тижневика "Український Козак" і "Батьківщина", гумористичний часопис "Оса", молодечий журнал "Юнацький Зрив", видання Т-ва "Просвіта", "Світло", літературно - мистецький журнал "Гарно" та інші. Цю виставку доповнили: приватна збірка пс Всеволода Будного із Ірвінґтону та п. Василя Харука із Ню Йорку.

Третя частина Вечора була присвячена зустрічі Дивізійників із громадянством. Це відбулося у дуже приємній товариській атмосфері, при обильно заставлених столах, за що належиться велика вдяка п. Степанові Шепаровичеві, який вложив дуже багато своєї праці.

Господарем Вечора був голова Станиці, д-р Семен Федюк, який між іншим відчитав привіти, які наспіли на "Вояцький Вечір" від: Наукового Товариства Шевченка, інж. Романа Кобринського, голови Військового Інституту, сотн. Зенона Степанова, командаита Гуцульського Куреня на Придніпрянщині, д-ра Данила Богачевського, голови ТУБА і Чікаґо, д-ра Романа Вереса та д-ра Івана Козака, голови ОБУВА.

Тостмайстром Вечора був суддя Лев Вербенець, який своїми милими дотепами бавив присутніх та заохотив Дивізійників розповідати свої спомини із таборового життя. Слово забирали: автор книжки, Евстахій Загачевський, мґр. Лев Стеткевич, хор. Керод та панове: О. Слупчинський, Харук, Виноградник, Беднарчик, Чума та інші. Від старшого громадянства промовляв п. Манацький, а д-р Ярош передав привіт від Станиці в Ірвінґтоні, Ню Джерзі.

Накінець, бандурист проф. Роман Левицький відіграв на бандурі кілька стрілецьких і дивізійних пісень, що розбудило співацький настрій у присутніх Дивізійників та гостей. "Вояцький Вечір" залишиться незабутнім спомином у моїй пам'яті та у всіх присутніх

Очевидець

ЮВІЛЕЙ І-ої УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ УНА В ЛЕЙКГЕД

О. декан Ю. Габрусевич, промовляє д-р М. Малецький, М. Савчук, В. Малинович (Франція) і пані О. Савчук.

На терені канадського Лейкгед, в містах Форт Вілліям і Порт Артур, живе невелика громада ветеранів Першої Дивізії Української Національної Армії.

Існувала тут раніше Станиця Братства колишніх вояків Дивізії, одначе в минулих роках не проявляла вона майже жодної діяльности. Щойно в 1968 році, з прибуттям на душпастирську працю до Форт Вілліям о. декана Юліяна Габрусевича — колишнього дивізійника, цей стан змінився на краще.

За спонукою та заохотою о. Ю. Габрусевича, Станиця Братства відновила свою діяльність. Відбулися Загальні Збори й до нової Управи вибрано: Роман Проців — голова, Ілько Яремчук — заступник голови, Михайло Криса — секретар, Володимир Лащук — фінансовий референт і Богдан Стахів — член Управи. Провірна Комісія: Михайло Савчук, Василь Кондрат і Іван Федорчук. Почесним головою Станиці вибрано о. декана Юліяна Габрусевича.

Управа Станиці взялася негайно до праці. Треба ж було разом з друзями по зброї та українською громадою відзначити 25-ліття двох вже сьогодні історичних подій: Проголошення в квітні 1943 р. про створення І-ої Української Дивізії та трагічного бою Дивізії під Бродами літом 1944 року.

Підготовлення святкувань доручено вибраному комітетові в складі: Михайло Савчук, Омелян Хандон і Теодор Романяк.

25 січня 1969 року, в Роял Едвард Готелі, Форт Вілліям, відбувся намічений Ювілейний Бенкет. В показовій залі "Норман Рум" зібралися члени Станиці, представники українських організацій і запрошені гості.

Зліва до права: М. Савчук, І. Яремчук, о. Ю. Габрусевич, І. Проців, (?) . В 2-гім ряді: М. Криса, В. Лащук, Б. Стахів, В. Кондрат, І. Федороичук.

Програмою вечора керував вдало Михайло Савчук. Голова Станиці Роман Проців привітав гостей та членів Братства, згадуючи коротко про подію, що цим Бенкетом відзначуємо.

Вечеря зачалася молитвою, яку провів о. декан Ю. Габрусевич, і тостом за Український Нарід.

Після вечері Михайло Савчук представив почесних гостей та членів Управи Братства з їхніми дружинами.

Від українських організацій в Лейкгед вітав членів Братства голова місцевого Відділу Комітету Українців Канади — пан Ілько Козира.

Василь Кондрат представив гостя з Торонта — голову Головної Управи Братства і головного промовця Ювілейного Бенкету, сотника д-ра Мирослава Малецького.

Д-р М. Малецький в добре опрацьованій та суттєвій доповіді дав перегляд політичних подій і обстави, серед яких творилая Дивізія.

Забавою з танцями закінчився цей приємний і пам'ятний вечір.

Свято Бродів рішено відсвяткувати в пізнішому сезоні.

Данило Баковський

ДРУКАРСЬКА ПОМИЛКА:

В Огляді Листопадових святкувань ОбВУА друкованому у Вістях Комбатанта, ч. 1, 1969, в останньому абзаці на ст. 71 зайшла прикра друкарська помилка, а саме. під містом **Деивер,** Колорадо, надруковано, що промовцем був проф. Ст. Орищин, а мало бути: **Денвер, Колорадо, промовці: сот. Армії УНР, Петро Олексієнко і пор. УГА Степан Орищин.** За цю помилку дуже перепрошуємо автора допису д-ра І. Козака та сот. П. Олексієнка.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

...Доводжу до Вашого ласкавого відома, що ювілейне видання "Вісті Комбатанта" як вінєта прекрасна так і зміст чудовий. Мені як дивізійникові приємно читати, бо читаючи почуваюсь ще молодим вояком. Честь Вам і слава, панове редакторн, за Вашу працю. Хай Господь наділить Вас кріпким здоров'ям та снагою до праці на так важному пості. "Вісті Комбатанта" це не тільки орган комбатантських організацій, але це уста I-ої Дивізії УНА

З вояцьким привітом

Матвій Заяць.

Від Редакції:

Щиро дякуємо за похвали. Ми робимо усе що можемо, щоб зробити наш журнал цікавим і вартісним речником українських ветеранів. Відносно вінєтки ювілейного числа 5-6 за 1968, то вся похвала належиться нашому другові по зброї артистові мистцеві Миронові Левицькому, який її приготовив для ювілейного видання "Вістей Комбатанта"... На жаль, цього немає зазначеного ніде на згаданому числі журналу, за що редакція щиро перепрошує п. Мирона Левицького. Признаємось, що це було вислідом недогляду редакції.

Сан Дієго, 8 лютого 1969.

Вельмишановні Панове!

При цій нагоді прошу переказати Хвальній Редакційній Колегії "Вістей" моє прохання як передплатника й почасти співробітника — не захоплюватись "заупокійними урочистостями" та запізненими славословленнями тих, що в час збройної боротьби за українську державність **на полі бою в Україні героями не були.** Слава належить лише тим, що в тій боротьбі життя своє за волю України віддали.

Всі намагання реабілітувати колябоарантів, що "визволяли" Україну у ворожих Українській Державності арміях, є недоцільними. Пошани у нового покоління українців вони не здобудуть.

Василь Прохода

УКРАЇНСЬКА СТРІЛЕЦЬКА ГРОМАДА

Ванкувер, Б. К.

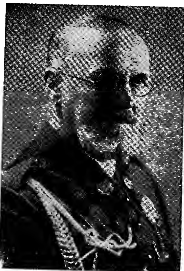
Провінційний Відділ Української Стрілецької Громади та Провінційне Представництво Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в місті Ванкувер спільно відзначили золотий ювілей Листопадового Зриву в Галичині та створення Української Галицької Армії.

Святочне відзначення Золотого Ювілею почалось у неділю, 29-го грудня 1968 року Богослужбою та панахидою в українській католицькій церкві міста Річмонд в год. 10-ій рано, яку відправив о. протопрезвітер О. Чеховський. В год. 4-ій по пол. о. П. Блажук, парох української православної церкви в місті Балей, відправив панахиду в приміщенні Т-ва Просвіта в Річмонд, а в 4.30 в тому ж самому приміщенню відбулась традиційна академія із мистецькою програмою. Свято пройшло із належним підйомом так серед учасників Визвольних Змагань як і серед гостей на академії. Вслід за тим ця подія була відзначена і в місцевій пресі, а газета "Ди Нюз Ссене" з датою 6-го січня ц. р. помістила прихильну згадку про це святкування та знимку членів Відділу Української Стрілецької Громади.

З нагоди 50-річчя Листопадового Зриву у Львові і створення Української Галицької Армії, Українська Стрілецька Громада у Ванкувері переслала Редакції "Вістей Комбатанта" щирий вояцький привіт.

Матвій Заяць

Голова Відділу Укр. Стр. Громади

ГЕНЕРАЛ МИКОЛА КАПУСТЯНСЬКИЙ 1879—1969

19-го лютого 1969 р. в Мюнхені, Німеччина, помер на 90-ому році

МИКОЛА КАПУСТЯНСЬКИЙ

генштабу генерал-полковник Армії УНР, один з найвидатніших і найбільш заслужених старшин і учасників визвольної боротьби України на високих командних становищах, нагороджений Хрестом Симона Петлюри і Воєнним Хрестом, кол. учасник і військовий керівник Похідних Груп 1941-1943 рр., на еміграції перший керівник ресорту Військових Справ Виконавчого Органу Української Національної Ради, автор фахових творів і численних статтей на військові теми, видатний громадський і політичний діяч.

Покійний Генерал народився 30-го березня 1879 р. в селі Чумаки, недалеко історичної Хортиці. Вихований в козацькій традиції, мав змалку велике замилування до війська і після закінчення загальної освіти вступив до російської армії. Скінчив старшинську піхотну школу в Одесі, а згодом Академію генерального штабу у Петрограді. Молодим старшиною брав участь у російсько-японській війні, а відтак як старшина генштабу у першій світовій війні. В червні 1917 р. зголосився до служби у відродженій Українській Армії. Брав участь як делеґат у Першому Військовому З'їзді. Був начальником штабу в Першому Корпусі ген. Павла Скоропадського, відтак генерал-квартирмайстром в Штабі Дієвої Армії УНР. — На еміграції жив зразу у Варшаві, а відтак у Франції, у 1935-1936 рр. перебував у ЗСА і Канаді в організаційній місії ОУН. Під час другої світової війни переїхав в Україну і був заступником голови Української Національної Ради в Києві. Врятувавшися з німецької тюрми в Новому Санчі, перебрався в Німеччину та замешкав у Мюнхені.

Після другої світової війни сл. пам. ген. Капустянський став першим керівником військового ресорту Виконного Органу УНРади. Автор праці: "Похід Українських Армій на Київ-Одесу в 1919 р.", "Перша Українська Дивізія УНА" в Історії Українського Війська (Вінніпеґ, І. Тиктор, 1953) та ряду статтей на військові та суспільно-громадські теми. Великий приятель Братства кол. вояків І УД УНА та співпрацівник журналу Вісті **Комбатанта.**

Величаві похорони Генерала відбулися 24-го лютого ц. р. в Мюнхені при численній участі кол. вояків і громадянства та представників української спільноти з різних країн світу, в тому числі і ЗСА.

Похоронні богослуження відправили священики УАПЦ та Укр. Кат. Церкви і тіло Покійного похоронено 24 лютого

на цвинтарі Вальдфрідгоф в Мюнхені. Серед десятків вінків від різних організацій, установ та осіб виднів також і вінок Головної Управи Братства, яку на похороні заступав співпрацівник Вістей Комбатанта, ред. Фелікс Кордуба, а також і вінок від кол. головнокомандуючого Української Національної Армії, ген. Павла Шандрука, Союзу Українських Воєнних Інвалідів та Союзу Українських Ветеранів.

Вічна Йому Пам'ять!

І. К.

Д-Р АНТІН БАЗАР
1898—1968

Ненадійно, бо всього чотири дні перебуваючи в шпиталі св. Йосифа в Торонті, відійшов у вічність, дня 9 листопада 1968 р., на 70 році життя бл. п. д-р Антін Базар. Покійний народився дня 5 вересня 1898 р. в селі Настасів, Тернопільського повіту, в Західній Україні.

Народню школу закінчив у Настасові, середня освіту одержав у Тернополі-Станиславові. В 1916 році був покликаний до австрійської військової служби, і закінчивши старшинську школу, вже 1917 року був приділений до фронтової боєвої частини в Італії. В 1918 р. іменований хорунжим, відзначений за хоробрість великою срібною медалею і в тому самому році дістався до італійського полону, де перебув до 1920 року.

Звільнені заходами уряду ЗУНР з італійського полону в 1920 році і А. Базар, дістався до Чехословаччини і там злучився з інтернованими вояками УГА в таборі Юзефово, Чехія.

В таборі скоро став змагуном копаного м'яча Т-ва Україна, граючи прекрасно на обороні. Тут Покійний закінчив однорічний поштово-телеграфічний курс, одержуючи свідоцтво з правом виконувати службу поштово-телеграфічну в Чехословаччині. В 1923 р. виїздить на студії до Брна — Морава, де студіює ветеринарну медицину — і 1927 р. закінчує студії, одержуючи диплом ветеринарного лікаря. В міжчасі працює над дисертацією з ділянки бактеріології, за яку пів року пізніше одержав диплом доктора ветеринарної медицини.

З кінцем 1927 р. Покійний повертається на рідні землі. В 1928 р. нострифікує свій диплом і працює як ветеринарний лікар в маєтку Будденів. З часом, як добрий фахівець, опановує своєю практикою також і польські фільварки, які з довірям передають свої обори живого інвентара під його опіку.

1939-41 працює як районовий ветеринарний лікар у Теребовлі, а за німецької окупації як помічник ветеринарного референта Дистрикту "Галичина" і на тому пості помагав українському селянству проти рабункової акції німецької адміністрації, обсаджуючи важливі урядові місця українськими ветеринарними лікарями, які старалися різними спосо-

бами схоронити живий інвентар нашого селянства перед визначеними контенгентами.

В 1944 р. виїздить на захід, де в Німеччині по капітуляції в часі напливу переміщених осіб організує табір для переміщенних осіб — стає комендантом табору, він закладає фахові курси із групою старшин, а в 1948 р. еміґрує до Канади, де дістає працю технічного урядовця провірки м'яса в Гемилтоні. В 1954 р. складає іспит і набуває право дипльомованого лікаря і працює в Торонті, як старший ветеринарський лікар провірки м'яса і вишколу технічного персоналу.

Покійний був щедрий жертводавець на українські благородні цілі, любитель друкованого українського слова і наукових праць і преси, а між тим постійний передплатник "Вістей Комбатанта". Був активним членом Українського Національного Об'єднання (УНО) і Української Стрілецької Громади (УСГ) в Торонто, Об'єднання Українських Ветеринарних Лікарів Америки й Канади та Наукового Т-ва ім. Шевченка.

Панахиди були відслужені дня 11 і 12 листопада 1968 р. Заупокійну Службу Божу і похоронні відправи відслужив дня 13 листопада, о 9-ій год. рано Владика Кир Ізидор Борецький в сослуженні двох священиків.

Тіло похоронено на кладовищі "Трьох Христів — Ґлендейл". Прощальне слово виголосив товариш по званню д-р А. Моспанюк, від НТШ проф. Іван Тесля, від Теребовлян п. Коберницький.

Вічна Йому Пам'ять.

Д-р А. Моспанюк

ОМЕЛЯН ВОЙТІВ
1925—1969

В четвер вечером 20 березня 1969 року відбулось засідання Редакційної колегії ГУ Братства І УД УНА, в якому активну участь брав і касієр Краєвої Управи Братства Канади, Омелян Войтів. Ранком в п'ятницю 21го березня Омеляна Войтіва уже не було між живими, він ще о сьомій годині готувався вибратись дещо скоріше до праці, а о восьмій годині уже переставився туди, де немає ні болю ні печалі, залишаючи сиротами дружину — Ірину з дому Павлюк, двох синів Любомира й Ярему та двох доньок Богданну та трн-річну Христю. Старших троє уже в середній школі.

Бл. пам. Омелян Войтів народився 10 серпня 1925 року у селі Малковичі, Перемиського повіту, Зах. Україна. Народну школу відвідував спочатку у своєму родинному селі, а до вищих клас доїжджав до Перемишля до відомої школи Шашкевичівки. Після народної школи закінчив торговельну школу в

Ярославі в 1943 році і вісімнадцять-річним юнаком пішов слідами свого батька, кол. УСС-а і вступив добровольцем до української Дивізії "Галичина". Ще того самого літа відбув рекрутський вишкіл у вишкільному таборі "Гайделяґер" біля Дембіци в південній Польщі, а в листопаді того ж року виїхав на підстаршинський вишкіл проти-летунської артилерії в Мюнхені, який закінчив успішно й був приділений до 1-ої батерії важкої протилетунської артилерії ("Флак"), з якою разом виїхав з кінцем червня 1944 року на фронт під Броди в Галичині. Перейшовши цілу одисею Дивізії від Бродів до Словаччини, а дальше на Словенії та в Австрії на відтинку Фельдбах у ранзі десятника, Омелян Войтів відступив разом зі своєю частиною через австрійські Альпи на південь і в складі І-ої Української Дивізії УНА перейшов до табору полонених в травні 1945 року в Белярії-Ріміні. В таборі він записався на торговельні курси, які закінчив із відзначенням.

Весною 1947 р. виїхав нелеґально до Австрії і, перебуваючи в Зальцбурзі, довідався, що обох його батьків, 16-ти річного брата та 12-ти річну сестру замордували поляки в 1945 році.

В 1948 році Омелян одружився із Іриною Павлюк і небаром виїхав до Чіле, де пробув 8 років і в 1956 році переїхав до Канади. Приїхавши з Чіле до Канади, Ом. Войтів негайно включився в працю Братства кол. вояків І-ої УД УНА і на протязі останніх трьох років був касієром у Краєвій Управі Братства, виконуючи свої обов'язки чесно і з посвятою. Невблаганна смерть вкоротила його трудолюбиве життя на 43 році несподівано на розрив серця і Покійний залишив по собі прекрасні спомини в усіх тих, які мали нагоду його знати як людину чесну і патріотичну. Був він добрий муж і батько своїм дітям і також добрий друг і приятель усіх товаришів по зброї.

В останню дорогу Покійника на цвинтар "Проспект" відпровадили оо. Микитин, М. Стасів і В. Шаранович та біля сотні осіб, головно кол. друзів по зброї. Прощальне слово сказав голова Краєвої Управи Братства І. УД УНА, пор. Вол. Гузар.

Вічна Йому Пам'ять.

В. Верига

БОГДАН ЗЕЛЕНИЙ, 1900-1969

На саме Різдво, 7. січня 1969 р. помер у Відзорі, Онт., відомий на півн.-американському континенті суспільно-громадський діяч, кол. хорунжий Української Галицької Армії, інженер Богдан Зелений. Покійний був активним учасником Визвольних Змагань, 1918-21 і до останніх днів стояв у перших рядах між тими невтомними борцями, що словом і ділом, залежно від обставин, продовжують боротись за звільнення України від ворожої окупації.

Похорон відбувся дня 10 січня 1969 і похоронні богослуження відправив о. Боднар в церкві св. Володимира й Ольги при співучасті церковного хору. Від імені всіх приявних на цвинтарі, а зокрема від кол. вояків України згуртованих у Українській Стрілецькій Громаді та від Організації Українських Націоналістів, в якій сл. п. Богдан Зелений був сенатором, прощальне слово виголосив інж. Михайло Селешко, секретар Головної Управи УСГКанади. В часі похорону всюди асистували члени місцевого відділу УСГ під проводом свого голови п. А. Гринюка. Комітет Українців Канади також зараховує сл. п. Бог-

дана в свої члени-основники. І УНСоюз належав до тих, в початках яких діяв сл. п. Богдан.

Богдан Зелений народився 24 березня 1900 в Добрянах, Україна. Закінчивши середню школу, він служив у війську австрійському, українському, а вкінці і в польському. До Канади приїхав в 1928 р. Вищі студії закінчив в Канаді. Вступив в члени УСГ 5 лютого 1929 р. в місті Едмонтоні. В Україні, попри службу в Українській Армії (1918-1921) в ранзі хорунжого, був членом Української Військової Організації (УВО), був на лаві підсудних у політичному процесі т. зв. Бесарабівців, кілька літ мучився в польських тюрмах за свою діяльність для добра визволення України та створення Української Держави. В Канаді належав до активних організаторів українського життя і зокрема українського націоналістичного руху. Був одним з головних організаторів УСГ і дальше УНО з Братніми Організаціями. Був активним членом ОУН, за що удостоївся стати її сенатором. Був співорганізатором тижневика Новий Шлях і багато разів займав вищі пости чи то в заряді УСГ, чи в УНО, чи в Дирекції С-ки Новий Шлях. Функцій громадського типу все мав багато і виконував їх із найбільшою увагою.

Життя його було дуже продуктивне. Він співтворець історії, а не її поплентач. Творив її в минулому зі зброєю в руках на полі бою, в підпіллі УВО і ОУН, а дальше в запіллі українського визвольного фронту — в Канаді. Він ініціював події української громади в Канаді, не чекав, щоб хтось другий це за нього робив, а зокрема вмів будувати мости поміж генераціями: старою, середньою і молодою, з бувшими вояками України і з українською канадійською молоддю. Сл. п. Богдан Зелений працював, щоб з родиною прожити і допомогти українській справі, все був занятий, ніколи не мав часу на відпочинок. Тим може і прискорив свій кінець.

Останнє завдання, яке взяв був сл. п. Богдан Зелений, не встиг виконати. Він був головою редакційної колегії для історії УСГ і УНО в Канаді, але невблаганна смерть перервала його працю.

Знаменною для характеристики покійного була наведена одним з приявних розмова, в якій сл. п. Богдан казав, що він, як старшина Української Армії, присягав Україні вірність до кінця життя і ту присягу хотів совісно виконати.

Вічна Йому Пам'ять!

М. С.

ІЛЬКО КОГУТ

1895—1968

В неділю, дня 15 вересня 1968 р. несподівано помер на розрив серця на 72 році життя бл. п. інж. Ілько Когут, учасник визвольних змагань в рядах Українських Січових Стрільців, пор. Української Галицької Армії. До останньої хвилини тішився добрим здоров'ям і нічого не вказувало на його близький кінець. Тому його смерть була для всіх великою несподіванкою.

Покійний народився 17 травня 1895 р. в селі Кривка в Галичині. З початком першої світової війни молодим ще юнаком, прямо зі шкільної лавки, на заклик Української Головної Ради у Львові зголосився до Українських Січових Стрільців, щоб зі зброєю в руках боротись за кращу долю свого народу. Враз з УСС-ами перебув всю їх воєнну кампанію аж до Листопадового Зриву, потім взяв активну участь у боротьбі за українську державність в складі Української Галицької Армії, з якою перейшов

її довгий, кривавий шлях аж до закінчення війни. Як фронтовик був примірним вояком, точним і обов'язковим, відзначився відвагою і смілнвістю, даючи добрий приклад для інших.

По війні враз із рештками української армії перейшов на еміграцію до Чехословаччини, де закінчив університет із званням інженера-технолога.

Після студій повернувся до Галичини, де одержав бюрову працю в тартаці польської державно-промислової фірми в Сеневідську Вижнім, стрийського повіту. В тартаці працювали українські робітники переважно з дооколичних сіл, нерідко визискувані працедавцями. Покійний враз із своїм бюровим товаришем бл. п. Осипом Винником розвинув серед робітників організаційно-освідомлюючу працю, як уникнути визискування польськими підприємцями, за що його звільнено із тої праці.

Після другої світової війни прибув з дружиною до Торонта, е мусів важко працювати, переважно ночами. Тут з початку був діяльним членом місцевої Станиці Братства УСС-ів, сповняв різні функції, був головою Контрольної Комісії. На кілька літ перед смертю перестав сдиак уділятися в організації.

Похорон відбувся в середу, 18 вересня 1968 р. з церкви св. Покрови під проводом о. С. Хабурського, який відслужив Заупокійну Службу Божу і сказав прощальне слово, після чого побратими винесли вкриту традиційною стрілецькою малиновою китайкою домовину в далеку, безповоротну дорогу.

Похоронено Покійного на кладовищі св. Хреста, де над відкритою могилою попрощав Його від Братства УСС-ів в Торонті голова інж. М. Девоссер.

Залишив в жалобі дружину, братів і дальшу родину.

Вічна Йому Пам'ять!

Д-р О. Булак

СПРОСТУВАННЯ

В числі 1 нашого журнала за 1969 рік, а зокрема в репортажі д-ра І. Козака п. н. "Листопадові Свята — Огляд святкувань в ЗСА для відзначення 50-річчя Листопадового Чину і Створення Української Галицької Армії" трапилося декілька друкарських чортиків, які оцим спростовуємо, а зокрема:

На стор. 68 згаданого журнала в уступі з підзаголовком "II ЦЕНТРАЛЬНЕ СВЯТКУВАННЯ" в описі З'їзду Виконавців Листопадового Чину, в 11-ому рядку здолини після прізвища о. д-ра Володимира Клодницького вміщено в дужках слова: "(цей останній швидко потім помер)". Ця згадка про смерть названого вояка-священика була прикрою помилкою — помер лікар д-р О. Колодницький. ВПр. о. д-р Володимир Клодницький живе і втішається найкращим здоров'ям. За прикрість з приводу тієї неправдивої згадки сердечно його перепрошуємо.

У тому ж репортажі на стор. 69 журналу, в 10-ому рядку здолини написано, що привіт від Головної Управи Т-ва б. Вояків УПА ім. ген.хор. Тараса Чупринки склав пор. Мирослав Кликкс, замість правильного "КЛИМКО".

На тій самій сторінці журналу після передостаннього уступу пропущено цілий уступ, що звучить: "Стіни залі були прикрашені прегарними баталістичними малюнками мистця-вояка, Івана Кучмака, що представляють події з визвольної боротьби України, а зокрема бойові дії УССів і УГА, виставка яких була саме влаштована для відзначення згаданих ювілеїв".

У тому ж репортажі на стор. 70, в 16-ому рядку здолини написано, що Апель Поляглим перевів д-р І. Козак при співучасті пор. Івана Коми, а має бути "ХОМИ".

SYNOPSIS

W. Veryha in his article **More Attention to the Events in Ukraine** points out at the necessity to support the struggle of the Ukrainian intellectuals in Soviet Ukraine against the Russian oppression.

Gen. P. Shandruk analyses the **Military Motives in Shevchenko's Works** as shown in his political poems.

Gen. P. Samutin in **Military Strategy** reviews the Russian tactics and strategy (cont. from the issue no. 1, 1969).

O. Stanimir: **"Easter in the Frontline in 1919",** a reminiscence from the Ukrainian-Polish war, 1918-1919.

V. Prokhoda: **Korosten-Berdychiv-Zhytomyr,** a discussion of the military avtivities of the Grey Tunic Corps in 1919 on the Korosten-Zhytomyr line.

Iv. Bilous in his the **Battle at Korosten** describes the battles of the Ukrainian Army with Bolsheviks at the Korosten town in 1919.

Dr. O. Klodnytsky: **My Service in the UHA,** a memoir from the military service in the Ukrainian Galician Army.

Iv. Panchenko reviews the organizational structure of the **Kharkiv Slobidsky Corps,** a cossack military unit from the 1917-1919.

In his satire **Who Am I?** S. Muzychka describes the relations among the Ukrainian political organizations.

O. Korchak-Horodysky: **Military Ordens** is a first of the series giving a historical outline of the various military Ordens and their orders.

A Traitor or a Patriot is a review by Felix Korduba of a German publication under the title Wlassow — ein Verrater oder ein Patriot (by S. Steenberg) about Gen. A. Vlassov, Russian Liberation Army (ROA) & their tragic end.

Consacration of Bishop Iov Skakalsky.

Chronicles, Information, Reports:

Obituary: Gen. M. Kapustiansky, Dr. A. Bazar, O. Wojtiw, B. Zeleny, I. Kohut.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	3.50 дол.	.60	Арґентіна	670 пез.	120
Австрія	100 австр. шил.	20	ЗСА і Канада	5.00 дол.	1.00
Англія	1:10.0	0:5:0	Німеччина	20 н. м.	3.50

ПОВІДОМЛЕННЯ

Крайового Ювілейного Комітету 50-річчя Листопадового Чину і УГА

Вже можна набути знімки з Товариської Зустрічі кол. Вояків усіх формацій з Громадянством, яка відбулася [illegible]-го листопада 1968 р. в Ню Йорку в рамках відзначування Золотого Ювілею Листопадового Чину і створення УГА. Є по два роди, а саме знімка ч. 1, що зображує групу приявних на Зустрічі кол. вояків УГА, та знімка ч. 2, яка представляє загальну групу учасників згаданої Зустрічі. Ціна 1 доляр за кожну знімку. Замовлення разом із вартістю бажаної кількости знімок та поштовою оплатою за їх пересилку слід слати не пізніше 15-го червня 1969 р. на адресу:

Dr. Iwan Kozak, P.O. Box 76,
81-83 Grand Street,
Jersey City, N. J. 07303

СПРОСТУВАННЯ

У "Вістх Комбатанта" ч. 4 за 1968 рік, у звідомленні про смерть і похорон пок. генерала Олександра Загродського сказано, м. і., що головним впорядником був д-р І. Козак при допомозі секретаря Комітету Д. Бакума". Тому, що останній названий Громадянин звернув нам увагу, що існує більше осіб того самого прізвища, отже може зайти непорозуміння, уточнюємо, що мова йде про підполковника Дмитра Бакума.

U.S.A.: $1.00
Canada: $1.00

